

ESZMÉNY ÉS VALÓSÁG

KULTÚRA, PROPAGANDA ÉS A BÉKE SZOLGÁLATÁBAN

ÖTVEN ESZTENDŐS NYOMDÁSZSÁGÁNAK FORDULÓJÁN ÍRJA:

MOLNÁR MÓR
NYOMDÁSZ-MESTER,
A „NYOMDAIPAR” V. SZERKESZTŐJE

Molnár és Fia nyomdai műintézete
Budapest, V., Wekerle Sándor-utca 24.
Budapest, 1937.

1887–1937

MÉLY TISZTELETE JELÉÜL: A SZERZŐ.

TARTALOM

Gondolatok...

Kultúra – Propaganda – Béke

Kultúra és betű

Propaganda

A béke szolgálatában

1948

Török-magyar rokon fiuk

Nemzetek ifjai körében

Világégés

A betű – sorsdöntő nagyhatalom

Népszövetség

Nemzetek Tanácsa.

Magyarország és a nagyvilág

Nyomdász pályán

Közügyekről

Az osztrák-magyar nagykövethél

Az Ujságkiadók Szövetségében

Két évszázad óta ma is fennálló nyomdák

Akik elhunytak

A kezdettől...

A burgzsandár

Szomorú napok

25 évig az árumintavásárokon

Uj vállalatom

Gondolatok...

Szeretettel ápolt pályám 50 esztendő fordulóján, a horizonton, már látni vélem egy hosszabb munkásélet határát.

És amidőn e határ előtt visszatekintek a múltba, évtizedek gyors múlása és eseményei vonulnak el előttem.

Merengéseim régmúlt idők mozzanatait tárják elém, szépen, sorrendszerűen. És amint így felsorakoznak és peregnek le előttem a fájó, a bántó, az üdítő és örömteljes érzelmek: lelkiparancsnak engedve, ösztönszerűen is a toll felé hajlik kezem, hogy formát adjak gondolataimnak.

És ha ez a forma az író egyéniségét is magában foglalja, mentségére legyen az a körülmény, hogy személyével kapcsolatosan olyan szolgáltatásokat is óhajt teljesíteni, mely a nyomdaipar érdekkörébe vágó kérdéseket tárgyalja, közügyet képező számos problémát vitat és készségét a kultúra, az igazságos propaganda és a tartós béke szolgálatában, mint ólombetűkkel felfegyverzett egyszerű közkatona – felajánlja még továbbra is. – A nyomdászat mezején...

Amidőn a betűszekrény, a gyorsajtó és a tégelynyomó gép mellett foglalatostkodtam, a betűk milliói mindenkor munkámat jelentették, amidőn pedig tollat fogtam, gondolatvilágomat adtam közre – inkább szakmai ügyekben. Politikával nem foglalkoztam. És ha e munkában most mégis politikai és gazdasági kérdéseket is tárgyalok szakmai elgondolásaim mellett, úgy e tekintetben már őszinte hitvallást kell tennem.

40 esztendővel ezelőtt a messze külföldön világhírnévnek örvendő nagy nyomdai műintézet és lapkiadó vállalat egyik vezető alkalmazottja voltam.

Két esztendeig. – Azután hazavágyódtam...

Szekszárdon, e dunántúli városkában, gyermekkori otthonomban, a múlt század utolsó esztendejében már mint nyomdász-mester működöm három alkalmazottal, 1903-ban alkalmazottaim száma már 25-re emelkedett. 1908-ban egyéni cégem részvénytársasággá alakul és így mint ügyvezető igazgató 90–110 munkást foglalkoztattam. Nagy körültekintéssel sikerült naptár és nyomdai termékeimmel Nagymagyarországon, sőt a külföldön is szépszámu rendelőkört teremteni.

Büszke voltam a magyar export sikerére és örömezzem, hogy vállalatomnak erkölcsi és anyagi eredményt biztosíthattam.

A jóleső tudat múló természetűnek bizonyult.

Világégés tombolt és azután Trianon gyásza ülte meg a magyar érzelmvilágát.

Az irtózatos háború és ezt követő bebizonyult igazságtalan ítélkezés országok és emberek sorsa felett, jogtalanul megcsonkítja Magyarországot és így nehéz munkával megszerzett rendelőim közel kétharmadrészét én is elveszítem.

És odavész szép exportom is... A lesújtóan bántó gondolataim közben a biztonság és a megelégedett emberi sors elérése érdekében harci útra térek.

Nem a gyűlölet, vagy bosszu vezetett ide. Harcom tárgyilagos lesz. Kölcsönös megértés a célom. Az emberszeretetet hirdetem és a békét óhajtom.

Az igazság jogán!

**Kultúra
Propaganda
Béke**

–1948

Kultúra és betű

A munkáskezekkel összeszedett és a technika segélyével papírra vetett betűk tömkelegében élettelenül vonulnak fel az egymást követő sorok és életrekelnek nyomban, ha a betűket, a sorokat figyelmünkre méltatjuk. De nemcsak, hogy életrekelnek, hanem szuggesztív erejükkel behatolnak testünkbe, lelkünkbe. Gondolatainkat hozzák működésbe. Érzelmeinkre hat, bánatunkat vagy örömünket irányítja ez a parányi betű, a nyomdászmester, a betűszedő és a gépmester közös, nagy figyelmet igénylő munkája révén.

Éppen ezért minden önérzetes, komoly nyomdász, aki hivatását ambícióval, szeretettel végzi és aki a nyomdászat közös ügyét: a szakmai fejlesztést, az egymás érdekeinek tiszteletben tartását szíven viseli, joggal sorozhatja foglalkozását az emberi jólét előmozdításán fáradozó szellemi és fizikai munkát végzők hatalmas vezérlőtáborába.

E magasabb nívón álló iparág munkásai kettőzött figyelmet igénylő, körültekintő teljesítményt fejtenek ki az alkotások, az elgondolások, a fokozatos fejlődési lehetőségek és az emberiség javát előmozdító törekvések szolgálatában.

A betű munkásai büszkén vallhatják, hogy a nyomdászat nemes patinájú, tüzfényt és világosságot terjesztő mesterség.

A nyomdász, mester és alkalmazott egyaránt, őrtálló katona az életben. Felsőbb utasításra irányítja emberek sorsát és regisztrálja az öröm és bánat különféle megnyilvánulásait.

Így azután a nyomdászipart a köztudat is az összes iparágak élére állítja.

Mert az emberi tudás, a kultúra és a jólét előmozdításának szolgálatában fejt ki szellemi és fizikai tevékenységet.

Ennek dacára, ha e megkülönböztetés bizonyos jogosultsággal is bír, éppen olyan határozottan állíthatjuk, hogy az összes iparágak egyik-másik vonatkozásban kivétel nélkül, szintén szolgálattevő szervét képezik a kulturának, a fejlődésnek, a higiéniának, az alkotásnak, a jólétnek stb.

Az emberi fejlődéshez, a tudás fokozásához, az egészség fenntartásához, a szépművészethez, a zenekulturához, stb. mint nélkülözhetetlen segédeszköz, éppen úgy sorakoznak tehát a többi iparágak is, mint a nyomdászat.

A könyv teljes elkészítésénél, a technika újabb és újabb eszközeinél, a kísérletek különféle tárgyainál, a higiénia számtalan megnyilvánulásainál, a haladás, a fejlődés és az építés különféle alakulatainál, továbbá az egészségügy, a sport terén, stb. stb. nemcsak a nyomdász kéz szorgos munkája érvényesül – a szellemi munkások után – hanem kivétel nélkül az összes iparágak vesznek részt az emberi jólét és a kultúra előmozdításának nehéz, úttörő munkájában.

Tudósok és kutatók, kik a művelődés történelmi anyagát dolgozzák fel, állapítják meg, hogy a művelődés, a fejlődés, a tudomány szorosan egyenjogu érték, a mezőgazdasággal, az iparral és a kereskedelemmel egyaránt.

Szeretettel figyeljük tehát összes gazdasági tényezőink tevékenységét, úttörő munkáját, mert az emberiség tudásának fejlesztésével karöltve együtt halad a kézműipar, a gyáripár és a mezőgazdaság is.

Így tehát a kultúra fejlődésére az eszme és tudás megnyilvánulásával nevelő hatást biztosít a szellemi munka, a könyv, a technika, a vegyipar és közvetlen csaknem az összes iparág. A

kultúra magja szellemi munkából ered. Fejlődési lehetőségét és gyümölcsét a fizikai munka érleli. Munkás kezek, vagyis az iparosok.

A közjót előmozdító szellemi munka közkinccset képez. Közkinccsé válik a betű, a megismertetés segélyével, hogy azután munkás kezek az emberiség rendelkezésére bocsájthassák.

A nyomdászatnak a kultúra intenzívebb szolgálatában álló behatása ötszáz éves. Azóta teljesíti önérettel és szeretettel a nyomdász hivatását, amióta Gutenberg János küzdelmek és akadályok közben, gondterhes időben feltalálta a nyomdászatot.

Azért csak ötszáz éves az igazi kultúra, mert a nagyvilág közvéleménye Gutenberg Jánost ismeri el a könyvnyomtatás feltalálójának. Éppen ezért a kultúra gyors fejlődése szerte a világon ötszáz évvel ezelőtt indult hódító útjára.

A sokszorosító eljárások kezdődő időszakának határozott megállapítása azonban az emberiség művelődéstörténelmét kutató tudósok körében állandó probléma volt a múltban és e kérdés még mai napig is tisztázatlan maradt. A falapokra vésett sokszorosítási eljárás messze Ázsiából, Kínából ered. A betű több ezredéves multtal bír.

Azt is tudjuk, hogy 1936 nyarán a Pekingben megjelent „Peiping Bao” elterjedt napilapot a nankingi kormány éles ellenzéki hangja miatt megszüntette. Ez volt a világ legrégebbi újságja, amelyet Krisztus után 402-ben alapított Szu-Kung, a kínai könyvnyomtatás feltalálója.

Természetesen ezen másfél évezredes idő előtt megjelent nyomdatermék a kezdetlegesség legprimitívebb eszközeivel láthatott napvilágot, mert hiszen körülbelül csak 200 év után, vagyis a hetedik évszázadból maradtak az utókor részére silány sokszorosítási termékek.

Kínai történészek szerint Krisztus után a hetedik, nyolcadik, kilencedik században már nyomtattak könyveket, főként vallásos természetű munkákat. Azt is tudjuk, hogy ezen kezdetleges munkák betűi miként készültek, mi volt a technikájuk. Állítják, hogy a könyvek egyes oldalainak összes betűi egy darabban volt tömören fába vésve. Vannak adataink, amelyek arról szólnak, hogy szóképeket formáltak és ezen szavakat azután már más munkához is felhasználhatták, míg végül azután egyes önálló betűket készítettek és szedtek össze soronként.

Európában kezdetben a gótikus, fraktur betűket, később az antiquát látjuk rajzban, írásban és nyomtatásban.

Magyarországon 1473-ban, közvetlen a könyvnyomtatás feltalálása után már nyomtak könyvet. Hosszú évtizedek multak el azután míg egy-egy újabb nyomda nyílt az ország nagyobb városában, egész a XVIII. század végéig. A XIX. században a magyarság erős akarata, a magyar kultúra, a magyar tudás, a magyar önértet hajtásának bimbója fesledezik. Fiatalok, öregek egyaránt a gondolatok szabadságát és a szabadság érvényesülését óhajtják. És e fennkölt tudat életrekeltéséhez segítő társul a fogékony, a tanult nyomdással szövetkeznek. Együtt tervelnek, nemcsak technikai dolgokról, de a haza sorsának javulását célzó nemes eszméről is.

Így, kéz kezét fogva halad a magyar kultúra, fejlődik a magyar nyomdaipar és a nyomdák száma Magyarországon örömdetesén gyarapodnak a 19-ik század második felében.

A nyelvtudomány és a nyomdászat különösen a 16-ik és a 17-ik században működött karöltve egymással. Jeles íróink és régészeink a tudós nyomdász-mesteremberek bevonásával örökdítették meg számos történelmi fontossággal bíró műveiket, jóllehet hogy az írók, különösen ebben az időben az ország különböző vidékein megnyilvánult tájszólások különbözősége miatt, inkább az ortografiai problémák megoldása céljából vették igénybe az iskolát végzett, nagy jártassággal és tudással rendelkező nyomdászmestert.

El nem vitatható tehát, hogy a régi magyar nyomdász is kereste az alkalmat mindenkor, hogy az ébredező magyar kultúra szolgálatában rendelkezésére bocsájthassa fizikai, de igen gyakran szellemi munkásságát is.

Így nemcsak a 48-as időkből ismerjük az író és nyomdászmester szoros barátságát, de évszázadokra visszamenően is, különösen Erdélyben veszünk tudomást fejedelmek, költők és írók elődeinkkel történő szoros barátságáról.

Egyébként ha figyelemmel kísérjük nagyobb országok kultúrtörékvéseit és egy-egy nemzet hatalomra jutását, úgy mindenkor megállapíthatjuk, hogy az egyes nemzetek vezéreszméiben mindig a nemzet kultúrája, hajlama volt a döntő és eredményrevezető eszköz.

Ezen megállapodás megcsonkított, jogtalanul, igazságtalanul megkicsinyített országunkra is vonatkozik. A súlyos lelki fájdalmakat és megpróbáltatásokat átélő kis Magyarországot is éppen kultúrája igazságos ügye és hite fogja megváltani, meggyógyítani és visszaállítani régi nagyságába, hogy méltó legyen az évszázadok előtti Nagy Lajos és Mátyás királyok korabeli Nagy-Magyarországához.

Mert sebeket kaphatunk az életben, a sors csapásait is türelemmel és áldozatkészséggel tudjuk elviselni, de akarunk, hitünk és igazságunk oly erősen él bennünk, hogy ezen tudat ereje végül is fel fog szabadítani bennünket martírságunkból.

De nemcsak érzelmi momentumokra támaszkodunk e megállapítással.

Magyarország kultúráltsága adott és ad az emberiségnek számos olyan férfiút, akik a fejlődés sok-sok ágában, a tudományban, a technikában, az élet megjavításában, a szeretet intenzívebb ápolásában igen hasznos szolgálatokat tettek és végeznek ma is, szerte e nagyvilágban.

E szempontokat figyelembe véve, szükséges tehát, hogy Magyarország régi nagyságában tudja teljesíteni azon emberséges kötelességeket, melyek őt e hivatásra különben is predesztinálják.

A fejlődés és a kultúra terén bizonyos eszmék sarkalják az emberiséget, a jobb, a kellemesebb lét elérésére. Ezen eszmék forrnak. A selejtese megsemmisül, a hasznos, a célirányos élvezhetővé tisztul.

A jobb eszme győz. Az emberek versenyre kelnek a világot megváltó jólét elérése érdekében. Évszázadok óta nagy irodalom keletkezett és foglalkoznak emberek e kérdés körül.

Ki tud jobbat alkotni?

Ki tudja az emberiségből a gyűlöletet és boszút kiirtani?

És elhangzik a szent igazság szava:

A kultúra!

*

És a kultúra birtokbavételéért elindulnak az ólomkatonák, a betűk milliói, hadvezetőségük: a szellemi munkások irányítása mellett, hogy e dicső had győzelmének biztos tudatában a szent ügyet diadalra juttassák.

A szerény, az éltető ólomkatonák.

Az igazságot hirdető betűk!...

Propaganda

Az élet különféle megnyilvánulásainál, mindenütt a propaganda szükséges a siker biztosításához.

Propaganda révén ismerjük meg népek és nemzetek életét, hírnevét, kultúráját és jellemét.

Propagandát vesz igénybe a háborút megindító ország, amidőn bebizonyítani igyekszik a fegyveres elintézés szükségességét bizonyos erkölcsi igazolásul.

Propaganda a kölcsönös megértés és közeledés érdekében!

Propaganda az elnyomottak, a szenvedők megsegítése érdekében.

Propaganda a bűnt elkövetők megtorlása ügyében.

Propaganda tévtanok ismertetésére.

Propaganda a szent igazság nevében és propaganda igazságtalanságok elhintésével is a győzelem érdekében.

Ezen utóbbi kétféle propaganda tombol ma egész Európában harci mezbe öltözve.

A jog és jogtalanság, az igazság és igazságtalanság vívja erős harcát e kultúrált világgrészen.

A célravezető, modern fegyverekkel küzdő igazság, régi elavult, a múltban is eredménytelenül használt hadieszközökkel küzdő igazságtalansággal vette fel a harcot Európában, hogy a testén csorbát ütött, – ma még fájdalmas sebekre gyógyírt szerezhessen.

Európa és az egész világ igazi békéjének érdekében.

A hadi jelentések a különböző csataterекről, az igazság fényes kibontakozásáról és győzelmének biztos eljövételéről számolnak be.

A londoni jelentések szerint az angol világbirodalom évszázadok óta ismert igazságérzetével harcol.

A római tudósítások ugyancsak az igazság érdekében harcoló elszánt hadvezér hőstetteit regisztrálják.

A berlini német haderő megszokott fegyelmezettsége mellett, védelmi állásban figyeli a tévtanokat hirdető igazságtalanság harci készségét. A francia közvélemény fegyverhordozói felismerve a helyzet megítélésében előállott eddigi téves álláspontjukat, irányt változtatva, most már keresik a békét biztosító alapokmányoknak közmegelekedésre történő mikénti revidiálását.

Ma még a propaganda fegyvereivel.

És működik a propaganda, az eszmecsere kialakul, a bizonyítható tények az igazság oldalán vonulnak fel és az illetékesek a jog és az erkölcs erejére támaszkodva ítélik meg.

Tévtanokat, megtévesztő állításokat hirdető propaganda is eredményt érhet el, ideiglenesen. Állandó jellegű helyzetet teremteni, vagy ily módon eredményesen kísérletezni, akár a politikai, vagy akár az üzleti életben lehetetlen.

Propaganda révén ugyan győzelmet arathat a hamis hír terjesztője is, harci, politikai, vagy üzleti vonatkozásban egyaránt. Aki azonban figyelemmel kíséri az ilyen, erkölcsiekben roppant szegényes fegyvernem győzelmét, az meggyőződhetett számtalan esetben, hogy az ily kétes értékű győzelmek élettartama igen rövid életűnek bizonyult.

Propaganda – mindenkor arra alkalmas időben – természetesen őszinte és való tények beállításával, feltétlen eredményt biztosít.

A politikai életben megnyilvánuló propaganda közismert.

Gazdasági vonatkozású propaganda – sokoldalú. – Annak különféle megnyilvánulásait szívesen méltatjuk figyelmünkre.

„Üzleti Propaganda” címen az 1927-iki Budapesti Nemzetközi Vásár alkalmából egy nagyobb terjedelmű füzetben ismertettem a propaganda értékét.

Ebben a füzetben közöltem ismertebb napilapjaink és több magyar vállalat propagandáját is.

E füzetet értékessé tette gazdasági életünk terén hosszú évtizedek óta hasznos és célirányos munkát végző két jeles szakíró közleménye.

Dr. Balkányi Kálmán, az Omke igazgatója, a propaganda értékét bírálja eme ismeretterjesztő füzetben és a többek között megemlíti, hogy aki a gazdasági életben előrehaladni, boldogulni akar, annak minden előítéletet levetve, fel kell használnia a reklám eszközét. Az ország rekonstrukciója attól függ, hogy mindenki használja fel a benne levő erőt véges-végig abban a tudatban, hogy a közösség érdekét szolgálja vele. 1870-re, a német győzelemre a Schulmeisterek készítették elő Németországot. Hogy mi feltápáskodjunk, a sajtó útján megszólaló, erőhöz kapó kereskedelem segíthet hozzá. Ez a hirdetési emberek munkája. Ezek erősítik meg a sajtó existenciáját, ezek erősítik meg a kereskedelem, az ipar boldogulását.

Ezután Dr. Bányász Jenő, a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara titkára fejti ki nézetét a reklám hatásos eszközeiről.

A propaganda – mint a többek között írja – keresi a nyilvánosságot, a hír szárnyain repül. Beszéltet magáról. Hol az ujság hasábjain, hol a színpadon, hol tetemes áldozatok árán megírott cikkekben, hol egy érdekes ötlet, egy jól alkalmazott, a reklámozott cikk kiválóságát kifejezésre juttató tréfa kapcsán.

A propaganda, amely a társadalmi, kulturális és gazdasági élet irányításának kezdettől fogva hatásos eszköze volt, a közvélemény kialakulására akar befolyást gyakorolni, célját pedig azzal éri el, ha nézetének hangosan, mind erőteljesebben ad kifejezést, igénybeveszi a propaganda mindmégannyi eszközeit.

A propagandában rejlő hatalmas erő helyes felismerése, a folyamatnak a kellő pillanatban való megindítása, ébrentartása művészet vagy tudás, tudomány, amelyet okosan és célravezetően csak az alkalmazhat, aki a propagandában és a reklámban rejlő kiaknázatlan erőt felismeri, célirányosan alkalmazza és annak lélektanával tisztában van.

Az ipar és kereskedelem fejlődésével halad a propagandában rejlő erő felismerése és a propaganda-eszközök okos felhasználásával fejlődik az ipar és kereskedelem is.

És végül az üzleti propagandát ismertetem több évtizedes tapasztalataimra támaszkodva.

Az emberi lét éltető erejét biztosítja a mindennapi táplálkozás. Ugyanilyen fontossággal bír az üzleti életben szükségszerűen mutatkozó propaganda felhasználása is. Az mellékes és egyéni felfogás, hogy milyen eszközöket veszünk igénybe, de enélkül nem boldogulhatunk. Propagandát fejthetünk ki szóval magunk is, vagy mások által, vagy akár ügynök útján, igénybe vehetjük a hírlapok közleményeit hirdetésük révén, a falragaszt, a naptárt, a nyomtatványt, a villanyfény propagandát, vagy a falun is a községi dobost.

Midőn elsősorban az ujsághirdetés fontosságát és célszerűségét óhajtom ismertetni, megállapítani kívánom, hogy az ujsághirdetés fellendülése bizonyos vonatkozásban áll az ország gazdasági viszonyainak megerősödésével. Megelégedett állapotokat csak a gazdaságilag

fellendült országokban találhatunk. És ilyen országok gazdasági életének fokmérőjeként a hírlapok hirdetési bevételei szolgálnának. Megerősített e hitemben Dr. Szabó László egyetemi magántanárnak, a jeles tudósnek és kiváló publicistának az Ujságkiadók Otthonában jó néhány évvel ezelőtt megtartott és általános tetszéssel fogadott előadása, amidőn többek között kijelentette, hogy az Egyesült Államokban a hivatalos statisztika figyelemmel kíséri az ott megjelenő összes ujságok hirdetési bevételeit, amennyiben ebből is tanulságot von le az amerikai közgazdasági állapotokról, az ipar és kereskedelem vérkeringéséről és teszi meg az Egyesült Államok elnökének is öröndes jelentését a rendszerint évről-évre fokozódó hirdetési bevételek eredményéről. Nem óhajtom és lehetetlennek is tartom az amerikai rendszer példaadását követni és nagystílu kezdeményezését, meglepő ötletességét teljes egészében sem gondolom a Magyarországon elérendő eredmények eszközéül elfogadni. Nem is erre célzott előadásában Dr. Szabó professzor sem. De mintegy tanulság leszűréseként és a hirdetés ügy, vagy jobban mondva a propagandafejlesztés kérdésének napirendentartása, ezáltal elhagyatott ipari és kereskedelmi viszonyaink és közgazdaságunk kérdésének ébrentartása szempontjából, feltétlen kíváncsnak tartanám, ha a különböző gazdasági rétegekből és illetékes helyen is súllyal bíró egyesületeink és testületeink vezetősége venné kezébe ezt az igen fontos és messze kiható kérdés napirendentartását. Hogy ne csak néhanapján hallhassuk ismert, jeles gazdasági íróink, szakférfiaink élvezetes és tanulságos elméleteit a propagandáról, hanem valamennyi gazdasági testületünk foglalkozzon a propaganda rendkívüli fontosságával. Hogy annak igénybevétele elsőrendű szükséglet nemcsak a lapvállalatnak, jónéhány iparágnak, vevőnek, eladónak egyaránt, hanem éppoly kíváncsnak ez hazánk közgazdaságának fellendülése szempontjából is.

Mert a kereslet és kínálat lebonyolítása nem oly egyszerű, mint azt elgondoljuk.

Ha nekem árúra van szükségem, a bevásárláshoz nem elég csupán szakismeretem. A kellő tájékozódáshoz szakismeretemet fejleszteni kell. Ezenkívül megkívánom naponta ujságomat vagy szaklapomat. És ha tudásvágyamat kielégíteni óhajtom, úgy a lapnak nemcsak cikkeit és híreit olvasom át, hanem érdeklődéssel kell, hogy kísérjem annak hirdetéseit is. De ne higyük, hogy csak az árút keresőnek van szüksége a hirdetés gondos elolvasására. Éppen így szüksége van kellő tájékozásul az eladónak, a kis és nagykereskedőnek, a gyárosnak a hivatalnoknak, a magas állást betöltőnek, szóval mindenkinek, mert ezzel is bővül ismerete.

A propaganda eszközeiről szólva így tehát természetesen elsősorban az ujság hatalmas organuma áll rendelkezésére minden tényezőnek a politikai és gazdasági életben.

Az ujság-propagandát követi a nyomtatvány.

A nyomtatvány szakszerű, tetszetős kivitele a rendelő izlését, sőt egyéniségét is bizonyos mértékben kifejezésre juttatja.

A gyáros, az iparos, a kereskedő, sőt intézetek vezetői is mind igyekeznek, hogy vállalatukat, intézetüket a fogyasztó, a rendelő illetőleg ügyfelük körében minél előnyösebben tegyék ismertté. E célból feltétlenül igénybe kell venniük olyan propagandát, mely csaknem állandóan szerény, de mégis feltűnő szép, modern kivitelben és illetékes helyen ragadja meg a szemlélő figyelmét. A propaganda-nyomtatvány minőségmunka legyen, ne legyen közönséges röpcédulaszerű reklám, hanem szakszerű kivitelben készült, olyan tetszetős, a szemnek jóleső tipografiai vagy könyvkötészeti munka, mellyel az érdeklődő figyelmét felkeltheti vállalatunk és árucikkeink iránt.

Komoly üzletemberek értékelni is tudják azt, ha a propaganda izlésben, szakszerűségben és választékosságban kidomborodik.

Nyujtsunk tehát minden tekintetben szépet, jót és kifogástalant üzleti életünkben – ez esetben már biztos a fél üzleti eredmény.

A propaganda nyomtatvány kibocsátása, megfogalmazása és technikai kivitele rendkívül fontos. Ne legyünk elbizakodottak – bízva a magunk tudásában – hanem lépünk érintkezésbe rendelés esetén arra hivatott, kellő szakismeretekkel rendelkező egyénnel. A nyomdász-mester véleményét mindenkor méltassuk figyelmünkre.

A propaganda alkalomszerűségét, kellő idejét az ezt igénybe vevő vállalatnak kell megállapítani. Azt is tudnia kell, hogy a propaganda melyik eszközét vegye igénybe: a hirdetést, a körlevelet, az árjegyzéket, a tömeges levelezést, vagy az egész éven át illetékes helyen elhelyezhető és szükséges naptárpropagandát.

A naptár nélkülözhetetlen, mindenki szívesen veszi, sőt megkívánja üzleti összeköttetésben álló cégétől, intézetétől, legyen az iparos, kereskedő, gazda, földbirtokos, orvos, bankigazgató, államtitkár vagy miniszter. Amidőn tehát ezen szükségszerű propagandával rendelőnkkel, fogyasztóinkkal szemben bizonyos előzékenységet gyakorlunk, feltétlen ügyelni kell arra, hogy az egész éven át használatban levő naptárpropaganda szakszerű és tetszetős kivitelben kerüljön üzletfelünkhöz.

A naptárpropaganda fontosságát, szükségességét és célszerűségét nem óhajtjuk mással bizonyítani, mint a gyakorlatban tapasztalható számtalan, sikeres üzleti eredménnyel, melyek igazolják, hogy minden más propagandától eltekintve, a naptár mennyire pótol még közszükségletet is. A naptárpropagandával, mint újévi ajándékkal nem lépünk túl a tisztességes üzletszerzés elvét, azzal csak figyelmet és előzékenységet gyakorlunk. Ezen figyelmet újévkor kérik, sőt megkövetelik még a legönzetlenebb alkalmazottak, tisztviselők, cégtulajdonosok, gazdák és magasrangú állami tisztviselők stb. is.

Művelt nemzetek üzletemberei már várják az egy évben egyszer kínálkozó kedvező alkalmat, hogy ezen ajándéktárggyal kedveskedhessenek üzletfelüknek.

Nem óhajtok hatalmas vállalatokat, intézeteket, gyárat példaképpen megnevezni, kik rendszeres és kellő időben történő propaganda-nyomtatvány használat révén fejlesztették üzemüket, intézetüket naggyá, még kevésbé említsem a kisebbarányú cégeket és kedvező vagyoni helyzetüket, kik szintén szívesen vették igénybe a propagandát. A célirányos propaganda sikerét elismeri minden modern üzletember és így a leghatározottabban állíthatjuk, hogy nemcsak Magyarországon, de arányokban sokkal intenzívebben a nyugati államokban szorgalmazták, ápolják és fejlesztik a propaganda eszméjét. Ott kellőképpen tudják értékelni a propagandában mutatkozó hatalmas segédeszközt, mely a vagyonszerzéshez feltétlenül kívánatos, sőt szükséges.

A sajtó és nyomtatvány propagandájának igénybevételével azonban még nem merült ki mindazon segédeszköz, amellyel propagandát fejthetünk ki.

Az általános propaganda ezenkívül oly sokoldalú, hogy annak részletezésébe bocsájtkozni meddő munka volna. Az általános propaganda igénybevételénél mindenkor a propagandának azt a válfaját válasszuk meg, mely igényeinknek, célkitűzéseinknek legjobban megfelel.

Végül az exportlehetőség terén is fejtsünk ki megfelelő propagandát.

A magyar export a békeidőben elég kielégítő volt. Ha az elmúlt évtizedek nyugtalan és bizonytalan üzletmenetét vesszük indító okául a sajnosan tapasztalt export csökkenésének, ezt meg tudjuk érteni. De tudatában vagyunk annak az örömdetes körülménynek, hogy különösen a Balkán államok felé az exportálás lehetősége már kezd kialakulni. Nincs mit tartani attól sem, hogy a Balkán államokban új iparvállalatok alakultak. Ezen iparvállalatok a kezdet nehézségeivel küzdenek. Termékeik nem elégítik ki kivitel és minőség tekintetében az igényeket. A magyar gyáripár és kereskedelem kellő szaktudásával, rátermettségével és kifogástalan árúciókkel a védővám dacára még ár tekintetében is felveheti a versenyt a Balkán államok

fiatal gyáriparával és kereskedelmével. Nemcsak saját érdekünk, de gazdasági fellendülésünk szempontjából is kívánatos, hogy érdeklődésünkkel, igyekezetünkkel a kedvezően alakuló export lehetőségét figyelemmel kísérjük.

*

Propaganda!...

Mi rejlik e szóban? Ha céltudatosan, ügyesen használjuk fel, vagyon és tekintély. Nem szükséges Amerikába menni. A mi szegény megcsonkított kis hazánkban vannak igen sokan, akik a hirdetés vagy más propaganda segélyével emelték vállalatukat naggyá, hatalmassá. Fogjunk tehát hozzá intenzívebben, kellő szakavatottsággal a propaganda fejlesztéséhez. Nem érzem magam hivatva a propaganda-ügy sikeres megoldására, még kevésbé útmutatások adására. Céлом az ügynök napirenden tartása, hogy a propaganda intenzív igénybevételénél ne csak a lapkiadó vagy az illető ipar, hanem a hirdető is megelégedéssel állapítsa meg, hogy az ügy érdekében folytatott akcióval mindkét fél érdekét egyformán szolgáltuk.

Az ügy életrehívása és sikere nálamnál hivatottabb egyének dolga. A propaganda előmozdításának megkezdése a magyar gyáripár és kereskedelem ügye és így az illetékes körök elé tartozik. Hivatásuk lenne a kérdést napirenden tartani, az Ujságkiadók Szövetségével egyetemben, vagy akár külön úton is, ismeretterjesztő előadásokat tartani és főként nevelni. Egy magára utalt kis életképes ország gazdasági vérkeringését felfrissíteni ilyen eszközök igénybevételével is kívánatos, sőt szükséges.

*

A mai idegölő, hosszantartó világkrízis és harc a létért elérte a mélypontot, a kibontakozás felé haladunk. E kibontakozás időtartama lelkiállapotunk, türelmünk és idegrendszerünk fokmérőjével van sajnos kapcsolatban.

Az utóbbi két évtized szomorú tapasztalatai meggyőztek bennünket erős akaratunkról és az adott helyzethez történő türelmes alkalmazkodásunkról. És e helyzetünkben mindenkor és minden tekintetben élünk a szenvedő és elnyomott fegyverével: a propagandával.

A magyarság ügyét ma már az egész világ ismeri.

És hogy a propagandát még intenzívebbé tegyük, idegen nyelvek elsajátítására törekedjünk.

Magyarország idegenforgalma örvendetesen fejlődik. Idegen nyelvtudásunk politikai és gazdasági ügyünk javát mozdítják elő és külföldi barátaink számát fogják szaporítani.

És ha az elkövetkezendő években megfelelő újabb propaganda segélyével a politikai és gazdasági véleményeltérések és félreértések tisztázódni fognak, úgy azt csakis annak tudhatjuk be, hogy megértettük egymást nyelvben, érzésben, kötelességtudásban.

A nacionalizmus magasztos eszméjét pedig szerte e világon hangoztassuk, de ezzel karöltve az internacionális érintkezés intenzívebb kapcsolatait is keressük.

A propaganda minden tisztes eszközével.

Ragadjunk meg tehát minden kínálkozó alkalmat ügyünk érdekében, hogy a mielőbbi eredmény előnyeit ne csak utódaink élvezhessék, hanem gyermekeink lelkiörömeinek mi is részesei lehessünk.

A béke szolgálatában

– Az ember és vérmérséklete –

Béke?

Miként sorakozik e gondolat a nyomdászattal kapcsolatos téma köré?

A béke alapeszméje, lelki megnyilatkozása és terjesztése a betűn és a sajtón keresztül ölt testet és válik fogalommá.

A béke szolgálatába szegődik mindenki, aki a háborúban lelki kínoktól megtépázottan, hosszú éveken keresztül akár szellemi, akár fizikai gyötrelmes munkát végzett és részese volt az átélt izgalmaknak.

Az igazságos béke eljövételéért küzd tőle telhetőleg minden józan gondolkodó ember. De különösen azok, akik a háború miatt vagy annak következményeiből kegyetlenül megfosztottak békebeli pozíciójuktól.

Mint a büntetlenül elítélt, üzve lelki fájdalmaitól várja ujrafelvételi perének eredményét: a pártatlan ítélkezést.

Várja azt a békét, mely az emberiség részére jogot teremt és a védelmi álláspont örök uralmát biztosítja az összemberiség részére.

És azt a békét, mely a világ valamennyi állama részére a biztonság törvényeit szentesíti.

Az ellentétes véleményeknek, a szélsőséges cselekedeteknek, a gyűlölet és a bosszú megnyilvánulásának igen gyakran az emberi vérmérséklet a mozgató ereje. A higgadt és tárgyilagos bíró ez esetben a civilizált ember. A civilizált ember számol a lelki lehetőséggel és a presztizs kérdéssel. Ugyancsak mérlegeli az életlehetőség követelményeit is.

Jogosult még a civilizált embernek az a megállapítása is, mely szerint békét teremteni izoláltan, vagy különböző társulások, avagy szövetségesekkel karöltve, teljesen eredménytelen, céltalan fáradozásnak bizonyult a múltban és ugyanaz marad a jövőben is.

Sőt egyes világrészek egyesülésében rejlő erő sem biztosítja a világbékét, mert az európai Unió, vagy az Egyesült Államok békemozgalmának támogatásával is csak félmunkát végzünk.

A Világ Unió biztonsága hozhatja meg az orvosságot a gyógyíthatatlannak vélt emberiség részére, hogy mártírsorsra ítélt, meggyötört teste és lelke megnyugvást találjon.

Ezt a biztonságot megszerezni és törvényerőre emelni – belátható időn belül – egyszerűen lehetetlen.

Oly áthidalhatatlan űr tátong a mai emberek érzelme, gondolatvilága és a közös sors, közös jelét uralmának biztosítása között, hogy annak áthidalására vállalkozni képtelenségnek bizonyult a múltban.

Az ember tűrte tehetetlenségében a rettegések korszakát. Az emberi élet hivatását, fontosságát és létét a maga nagyszerű elhivatottságában sohasem értékelte.

Pillanatnyi előnyökért könnyelműen áldozta fel milliók és milliók boldogságát, életét, nem számolva akár a hősiességekben jogilag és igazságosan elért győzelem, akár az erőszak, az elnyomás árán szerzett siker értékének ideiglenes voltával. És az elért harci eredmények után népek és nemzetek életében évtizedekre, évszázadokra bizonyos nyom maradt, mely

elkeseredést, gyűlöletet és bosszút váltott ki, míg végül kirobbant a lelkiállapot végzetes következménye. Az újabb generációnak sok milliónyi emberáldozata.

Így volt ez a világ teremtése óta emberek és emberek között.

A sors különféle csapásai megtizedelhetik az emberiséget, de ártatlan tömegek elpusztítása előtt az emberi vérmérsékletnek mégis meg kellene nyugodnia, ha nyugalmas életet óhajtunk az emberiség részére biztosítani.

Az ember vérmérsékletének e betegsége az agy szüleménye, mely szoros kapcsolatban működik a test csaknem összes szerveivel. Amennyiben tehát az ember gondolatvilága, az ember vérmérsékletében keresendő, az orvoslást az ember sorsának mikénti irányításában, nevelésében, megpróbáltatásában kíséreljük meg.

Az utóbbi évtizedekben átélt izgalmak, lelki és testi szenvedések csaknem elviselhetetlen megpróbáltatásai ugyan érzékeny nyomot hagytak az emberek vérmérsékletében, de az orvosság, az adagolás még mindig hiányos volt.

Ennek dacára joggal állítható, hogy az emberiség vérmérsékletében beállott krónikus betegség ezekben az években éli le a krízis napjait.

Az ember nem pusztulhat ki. Csak isszonyú megpróbáltatásokon megy keresztül, míg végül aztán nyugalomhoz jut.

Napról-napra észleljük a lázas beteg szenvedését, kinos vergődését és a jelekből ítélve, minthogy a diagnózist megállapítottuk, joggal remélhetjük az emberiség meggyógyulását.

Ez az állapot azonban csak végzetes megpróbáltatások után áll be az emberiség lelki-világában.

Hogy 1948 tavaszán, vagy száz év múlva nyilvánul-e meg a majdani államférfiaknál, nemzeteknél vagy a tömegeknél, azt ma megállapítani lehetetlen. De hogy a világ békéje és annak központi irányítása a világ nemzeteinek részvételével el fog következni, annak el nem kerülhető szükségessége az életcélok jogos, igazságos és célirányos felismerésében fog megnyilvánulni.

Ebben az irányban megírt, közel 300 oldalt tartalmazó könyvem a közel jövőben „1948” címen fog megjelenni. A könyv utópisztikus gondolatokat tárgyal. Az igazság, ésszerűség és a leszűrt logika következményeiből jóslásokba bocsájtkozik.

Ebből a könyvemből néhány szemelvényt ragadok ki. Világ-kérdésekkel ezuttal csak kivonatossan foglalkozom, így csak a jobban Magyarországot érintő, egyes mozzanatok részleteit óhajtom itt ismertetni.

1948

Az emberiség eredete misztikum. Fejlődését azonban ismerjük napjainkig. Kezdetben a harcászat és vadászat kedvtelésében merült ki tevékenysége, míg hosszú évezredek múltával, a barbárság lefokozásával a tudást ápolta, fejlesztette. Az emberi érzés megneimesedésével kapcsolatosan e hosszú-hosszú évezredek elmúlásával azonban egyik régi sajátságát még a mai generáció is fenntartotta.

Miért?

Ha el is fogadjuk az általános felfogást a kérdésre adandó válaszban, hogy gazdasági életünk leromlottsága, vagy a túlnépesedésben rejlő veszélyek orvoslása kényszeríti az emberiséget

arra, hogy az erőszak útján javítsa meg életsorsát, még ez esetben is keresnie kellene azt a módszert, mely emberpusztítás nélkül is lehetővé teszi a helyzetből előállott kényszer emberséges megoldását.

A most fejlődő, újabb generációban, a testvérm nemzetek fiatalságának körében, az izzó hazaszeretnek csorbítatlan fenntartása mellett találjuk meg a végzetes veszedelemből történő megváltás útját. Ezt írom meg „1948” című könyvemben.

Így, gondolatvilágomban látom az évszázadok előtti katonák menetelését és látom a vérzivataros idöket. Látom a második évezredben lefolyt hősi csatákat, az erőszakos hatalomvágyból született emberpusztítási törekvéseket és tetteket, látom a kínoktól teljes, védelmi háborúkat is – és nem találok meg az emberekben és az eseményekben az irgalmat, a megbékélést, a szeretetet és a kölcsönös engedékenységből előálló közeledést.

És amint az évezredek harcokat figyelem, filmszerűen peregnek le előttem azután a XV. és XVI. század világtörténelmi jelentőségű harcai: a török-magyar háború is...

A film pergése közben megszabad...

Az események színtere azután már a XX. század harmadik évtizedében folytatódik, amidőn két idegen nemzetbeli ifjút pillantok meg, amint testvérisülésben örök barátságot kötnek.

Ez a két lelkes ifjú török és magyar harcos ivadéka volt. Egymásra találtak, hogy az örök béke szolgálatába szegődjenek.

És ez a két ifjú a nagyvilágban találkozott azután az ember és hazaszeretet magasztos tanait lelkükben viselő többi nemzetek ifjaival, akik emberfeletti nehéz küzdelemmel és a sors segítségével, hosszú-hosszú évek sok viszontagságai és vérzivataros idők átélése után nyugalmat és kölcsönös megbecsülést szereznek a megkínzott és mártírsorsban élő emberiségnek.

És elkövetkezett 1948 tavaszán az összemberiség mártírsorsára megváltásként, az örömteljes nyugalmat és életlehetőséget biztosító béke...

Török-magyar rokon fiuk

A magyar történelem gyászéveit képezi az a másfél évszázad, melyet a török uralom idején átélt a magyarság, A XV. és XVI. század örök idökre tették emlékezetessé a világ kultúrált nemzetei körében a török-magyar harcokat De a történelem már igazolta a magyar megpróbáltatás és hősi ellenállás következményeiből származott azon nagy horderejű előnyöket, melyek Európa kultúrvilágát annakidején oly érzékenyen érintették.

Mátyás, Ulászló és II. Lajos magyar királyok védelmi háborúkat viseltek a törökökkel. A szerencse forgandó volt. A magyar hősiesség rendkívül szívósan bizonyult. Csak jelentékenyen többszörös haderővel győzött végül is a török, amidőn uralomra jut Magyarországon. De a makacs ellentállás a magyarban mindig tart, olyannyira, hogy a töröknek nyugat felé törekvő készsége mégis csak a magyarok ellentállásán törik meg és visszavonul óhazájába.

A magyar török barátság a lovagias magyar nemzet inkarnált nacionalizmusának megőrzése mellett is fennállott. Werbőczy Imre kapitány fontos katonai missziót teljesít Budán. Vidéki birtokáról rendelte fel Pestre Musztafa basa.

Hugával, a szépséges Katalinnal a Duna jobboldalán, Budán elterülő egyik hegy magaslatán rendezi be erdővel övezett, villaszerű, nagyobb építkezésű új otthonát.

Werbőczy évekkel ezelőtt Hasszán szandzsák bég szolgálatában állott. A bég Veszprém körüli csatározása alkalmával az arra táborozó magyar csapatok felett aratott győzelmet és hadisarcként a csapat legvitézebb harcosát, Werbőczy kapitányt vette rabjaként magához egy évre.

Werbőczy kezdetben a megértő bég parancsait teljesítette, később legjobb baráti viszony fejlődött ki közöttük.

A jó viszony mindjobban elmélyül és Hasszán gyakori vendége lesz Werbőczynek új budai otthonában is. Az élénk, figyelmes és kedves modoru Katalin iránt már érzelmi kapcsolatok is fejlődnek és amidőn érzelmi megnyilatkozásának hangot ad, Katalin így válaszol:*

„– A török, a német vállvetve küzd egymás ellen a magyar uralomért – úgymond Katalin – és a magyarnak pártoskodása meggyengíti akaraterejét, hogy úrrá legyen saját országában. Fajtánk most tehetetlenül nézi, miként pusztítanak idegenek magyar javakat. Lelkünk vérzik és kínjaink végtelen fájdalmasak, amidőn látjuk, érezzük édes hazánk, otthonunk, mindenünk végzetes összeomlását. Ti törökök, nem érthetitek a munkás, törekvő és lovagias magyar nép fájdalmát, melyet átélt az utóbbi száz esztendő alatt. Ti hatalmas nemzet fiai vagytok, de hatalmatok gyakorlása túlnő a különben ismert loyalista nemzet keretein belül. Hódítások szertelenségét ismerjétek el és tegyétek lehetővé a magyar nép sorsának elviselhetőségét. Ha érzek is melegséget, vonzalmat mindenkor tisztelt személyed iránt, magyar lelkem tiltakozna, hogy feleséged lehessenek.

– Lelki megnyilatkozásod szép szavai nemes egyéniségedből fakadnak – mondja Hasszán – ennek ismertelek és nyíltságoddal most még jobban szívembe zártalak. A török, mint minden nemzet fiai szerte e világon, hatalmát igyekszik növelni, hogy utódainak hirt, nevet és dicsőséget szerezzen. A történelem tanuskodik egyes nemzetek állandó térhódításairól, a dicsőséges győzelem eléréséről. A világ teremtménye óta harc és háború áll fenn népek és nemzetek között. Az angol, a francia, az olasz, a német és más nemzet reménye, üdve, népének hatalmassá tétele, gyermekeinek jóléte. A török is ugyanezt teszi, vagy talán a magyar külön? Ismered a hódítások révén megszerzett Nagy Lajos és Mátyás korabeli Nagymagyarország határait? Nem, Katalin, aggodalmad nem lehet ok két melegen érző lélek megsemmisítésére.

Katalin gondolataiba merülve válasz nélkül hagyta Hasszán szavait.

A barátság továbbra is érintetlenül fennállott...”

Hasszán szandzsák bég egyébként Musztafa basának volt meghitt embere és így Werbőczy is élvezhette a nagy úr bizalmát.

*

Idők múlásával azonban az emberek és nemzetek sorsa is megváltozik.

A Bécsben tartózkodó, elhatárolt terjedelmű magyar király, Frigyes császár nem jó szemmel nézte a török uralmát Magyarország nagy részén. A törököt veszély fenyegeti. Franciaország – ígéretet tesz Frigyes császárnak, hogy a törökök elleni harcban segítségére számíthat. A hadműveletek megkezdődnek, közben Werbőczy katonai missziójának önzetlen teljesítése és a magyartól elvárható egyenes jellemének tündöklése közben kémgyanussá válik, végül kegyetlen martírsorsra jut.

Hasszán szandzsák bég sok viszontagság után feleségével Katalinnal, közben törökországi birtokára vonul.

*

---

* Az idézeteket, szemelvényeket „1948” című, rövidesen megjelenő könyvemből vettem át.

Évszázadok multával, 1925-ben, Konstantinápoly külvárosában élte utolsó napjait a 109 éves dohánytermelő Hasszán. Két fiát és egyetlen menyét veszítette el a világháborúban.

Most már egyedüli reménye és öreg korának eltetője: unokája, a fiatal Hasszán. Pekingben folytatja tanulmányait, ahol egyszersmind hősi halált halt nagybátyjának birtokán gazdálkodik.

Őt várja izgalommal, türelmetlenül. Figyeli az ajtó nyílását, mikor zárhatja karjai közé.

És amidőn végül vágya, öröme teljesül unokája viszontlátásában, gyengeségét leküzdve, élete utolsó perceiben felül ágyában és halk hangon, szeretetteljesen mondja:

„Édes fiam! Nem hiszem, hogy mi már az életben sok kellemes órát tölthetünk együtt. Emberi lelkem testi szervezetemből rövidesen elköltözik. Érzem a vég közeledtét... Búcsúzom tőled!

E szavaknál szinte megkönnyebbülten vesz rövid pihenőt, aztán folytatja:

– Sorsom, életem csaknem hasonló volt a tiedhez. Én is kisgyerek koromban veszítettem el jó szüleimet. Gyerekember voltam. Éppen olyan mint most te, amidőn öregapám csaknem száz évvel ezelőtt ugyanilyen körülmények között egy örökséget adott át nekem. Olyan iratokat, melyeket ő is örökölt. Értékes, nagy horderejű dokumentumok. A török magyar harcok iratait. A magyarok és a törökök harca létükért, nagyságukért, függetlenségükért. Két lovagias nemzet élet-halál küzdelme van ezekben az iratokban magyar és török nyelven megörökítve. Egy hős magyar mártír katona szomorú sorsa... Légy büszke török létedre, hogy e hős magyar katonának vérbeli leszármazottja vagy. És ha módodban áll, kutass az iratok értelmében Magyarországon az ősök leszármazottjai után. Az iratokat ott a szekrényben alul, a felső deszkafal felfeszítése után egy vasdobozkában megtalálhatod. – Könnyítve van lelkem, hogy mindezt neked elmondhattam. Te voltál jó unokám, egyetlen vigaszom, reménységem, akkor is, amidőn az idősebbik fiam és drága jó atyád halálhírét velem közölték, amidőn a Dardanellák körül lefolytatott harcokban mindketten hősi halállal fejezték be rövid életüket. Te voltál lelkem vigasza és mindenségem, amidőn jó anyád a vészes hír vétele után ájultan ágybafeküdt és rövidesen megvált az élettől. És te maradsz...

Az utóbbi vontatottan kiejtett szavaknál hörgésszerű sóhaj kél ajkán, feje hátrahanyatlik, szemei lecsukódnak és az agg 109 esztendő Hasszán befejezi életét...”

A fiatal Hasszán az új tanév megnyitásával már a budapesti egyetem hallgatója.

A véletlen folytán a török barátságra áhító Mikes Imre ugyancsak egyetemet hallgató, komoly fiatalemberrel ismerkedik meg és önzetlen, szoros barátságot kötnek. Hasszán készséggel enged Mikes szíves meghívásának, hogy özvegy édesanyját meglátogassa.

Özvegy Mikesné, született Werbőczy Ilona, azután érdeklődéssel teljes, okiratokkal bizonyított élenk társalgás közben fedezi fel Hasszánban ősei egyik leszármazottját.

A rokonfiúk egymásra találhatnak...

Nemzetek ifjai körében

Ez a két ifjú azután szent és örök barátságot köt egy célkitűzés megvalósításának reményében, hogy az eddig megvalósíthatatlan örök béke eléréséért, népek és nemzetek megértéséért és boldogulásáért küzdeni fognak és tevékenységüket e cél szolgálatába fogják állítani életük folyamán.

A következő évben mindketten már Párisban a Sorbonne hallgatói. Megnyerő modoruk, higgadt, felvilágosult, tárgyilagos, igazságos véleményadásuk, politikai és gazdasági kérdésekben, a nemzetek ifjai körében szoros baráti kapcsolatot teremtek. A nemzetközi ellentétek ki-egyenlítődése, az emberszeretet érvényesülése volt a kiinduló pont célkitűzésük megkezdésénél.

És megértésre talált lelkesítő szavuk a nemzetek ifjainak körében. Szövetséget alapítanak 12 nemzetbeli egyetemi ifju vezetése mellett, akik lelkesedéstől és tettvágytól eltelve, számolva a hosszú évekre terjedő, akadályokba ütköző nehézségekkel, fogadalmat tesznek, hogy az ügy szolgáltatában önzetlen és áldozatkész munkásságot fognak kifejtetni. És amidőn a nemzetek ifjainak útjai szétválnak, a 12 vezető ifjú megrendezi búcsúestéllyel egybekötött értekezletét, melyen a föld kerekiségén létező és Párisban tartózkodó idegenek és magas állású államférfiak mintegy 3000-en vesznek részt.

Ehelyütt csak annak megemlézésére szorítkozunk, hogy az általános emberi szolidaritás, a humanizmus és idealizmus jegyében lefolyt értekezleten, többek között elhangzott felszólalások közül, az angol, török és magyar nemzetbeli ifjak beszédei keltettek különösképpen feltűnést és ünnepelte percekig őket az egybegyűlt nagyszámú hallgatóság.

Azután szétoszlott a nemzetek ifjúsága.

„A nemzetek fiatalsága a szoros barátság kötelékét ugyan szétszórta, mégis az egész világon fenntartotta. Az 1927-ik év búcsúestélye óta már sok-sok év eltelt. Közben azonban ha nem is együttesen, mégis módját ejtették a személyes eszmecsere váltásának és így azután később már kölcsönösen értesültek egymás hogylétéről, pályájuk előrehaladásáról. Az elhelyezkedés kezdetben akadályokba ütközött. Rövid egy-két év után, a vezető ifjak megválasztott élet-pályájukon már tevékeny, hasznos munkásságot fejtenek ki.

Néhányan az újságírói pályát választják, mások a katonai pályára léptek. De többen inkább célkitűzésük szem előtt tartását követve, a diplomácia hivatalaiban igyekeznek összeköttetésük révén elhelyezkedni.

Ambícióval eltelt munkásságuk, lelkes odaadó készségük feljebbvalójuk iránt, előmenetelükben is gyors és kedvező eredményt biztosít és az 1930-as évek végén már felelősségteljes, magasabb pozícióban végzik a hatáskörükhöz tartozó ügyek intézését, olyan időkben, különösen amidőn a politikai és gazdasági viszonyok az egész világon a legkétségbeejtőbbek. – Döntő befolyással ilyen időben érvényesülnek a következő években a volt párisi, különböző nemzetek ifjai...

Világégés

A 30-as évek vége felé az európai, ázsiai és amerikai feszültség mindjobban fokozódik. – Közben ismét csak társult szövetségesek, két-három hatalom egyesülése, kisebb nemzetek baráti köteléke uralja a világ politikáját. Az Európai Egyesült Államok gondolata is felvetődik illetékes helyeken. Keresik a kibontakozást és igyekeznek a hatalmak a múlt bűneit, az igazságtalanságokat orvosolni.

Így a negyedik évtized még be sem fejeződik, amidőn egy égbekiáltó igazságtalanság nyer jogorvoslást.

A világ nagy közvéleménye előtt már beigazolódtott a magyar sors mártírsága: Magyarországért igazságtalan és jogtalan megcsonkítása.

A lelki ösztön inti bátor elhatározásra az illetékes, döntő befolyással bíró hatalmak vezetőit, diplomatáit, amidőn *az igazság döntő szava* állítja vissza Magyarország *igazi határait*.

A 40-es évek kezdetén azonban még mindig napirenden van a kétségbeejtő bizonytalanság.

A fegyverkezés növelése állandó jellegű.

A hatalmakat a fegyverkezés újabb gyilkoló eszközök beszerzésére sarkalja.

A tudás és technika a 40-es évek elején az emberiség pusztítására biztos fegyvernemekkel szolgál.

„...A modern repülőgépek a 40-es évek elején már közel 500 km-es sebességgel közlekedtek, hogy gyorsan érjék el céljukat és kb. 2500 kg súlyú bombát vittek magukkal egyenként, hogy életet és földi javakat pusztítsanak, vagy ennél többet: hadseregeket felszerelésükkel együtt semmisítsenek meg.

A repülőgépek elszaporodása egyre félelmetesebbé tették a háború rémes lefolyásának lehetőségét, vagyis a légi hadviselést. Az ágyúk súlya abban az időben közel 150 kg és percenként 300, 20 mm-es lövedéket is lő 6 km távolságra, másodpercenként kb. 1000 m-es sebességgel. Ezen új ágyúk légi harcban képesek találat esetén a legnagyobb repülőgépet is azonnal megsemmisíteni és harckészsége felülmúlja az eddigi típusukat.

Ezen újfajta repülőgépek különleges szerkezetükkel és előnyös technikai berendezettségükkel fogva a támadó bombavetőt anélkül is lelőhetik, hogy az ellenség gépfegyvertüzének lőtávólán belül kerülne.

A harci repülőgépek típusai is egyre hatásosabb eredményeket képesek kifejteni a technika állandó fejlődése mellett.

Az ilyen harci repülőgépek, anélkül, hogy benzinpótlásra szorulnának, több mint 10.000 km-t is képesek megtenni csaknem 400 km-es óránkénti sebességgel. Ezen harci repülőgépek 15.000 méter magasságig is emelkednek. Hogy a magas légrétegben való tartózkodás is lehetővé váljék, a félelmetes harci repülőgépeken páncélos – külön, zárt fülke van építve, melyben oxigénfejlesztő készülékek vannak elhelyezve. Így azután a magasban való tartózkodás az ellenség előtt csaknem biztos rejtekhelynek bizonyult, míg ezután a rajtaütés a gép gyors járata következtében mindenkor sikerrel járt.

A legújabb típusú repülőgépek ágyúkkal vannak felszerelve a repülőgépek szárnyain. A szárnyakban két-két ágyú van elhelyezve. A 4 ágyú percenként összesen 2000 lövést képes leadni. A repülőgép számtalan válfaja között különösen kivált egyik nagyhatalom két óriási repülőgép anyahajója, melyeket a világfeszültség idejében egy év alatt készítettek. Az egyik repülőgép anyahajó 5500 tonnás volt. És 25 repülőgépet tudott fedélzetén elhelyezni, míg a másik 9000 tonnás és 85 repülőgépet volt képes fedélzetére venni.

Ugyanebben az időben a másik nagyhatalom felülmúlja az előbbit, mert rövid idő alatt már nyolc repülőgép anyahajót készít, melyek mindegyike szerkezetében és méreteiben sokkal nagyobb teljesítőképességű az előbb említetteknek. Így a nyolc repülő anyahajó körül a legkisebb 12.000 tonnás, 160 mm-es légi védelmi löveggel, 32 repülő számára, míg a legnagyobb 23.500 tonnás 20–20 darab 130 mm-es légvédelmi löveggel, 55 repülő befogadására.

És közben ontották a hatalmak fegyvergyáraiban szüntelen a csodásnál-csodásabb légi fegyvereket...”

Figyelmet érdemel azután azon repülőgép berendezés is, melyen a halálsugarakat ontó készülék van elhelyezve.

De a 40-es évek kezdetével még egyéb veszedelem is sujtja az emberiséget.

Ezekben az időkben az ember testi és lelki szenvedése, gyötrelmekkel és kínokkal telt percei, órái az 1914–18-as háborút átélt napoknál is vészesebbek voltak.

Közben elemi és sorscsapások pusztítják az emberiséget szerte a világon.

Az amerikai és európai világsajtó napirenden tartja a forróság és szárazság következményeiből előállott világhátrókat.

A termények a szárazság következtében elpusztulnak. Az emberek tízezrei esnek össze hőgutautításban... amerikai és európai világvárosokban.

Termés hiányban éhínség pusztít egyes országrészekben.

„...És a világsajtó hű krónikása lesz az elemi csapások által sújtott tömeges emberpusztulásnak és kínos szenvedéseknek.

Borzalom és tehetetlenség uralja az embereket Európában és Amerikában, azokat az embereket, akik különben is depresszív lelkiállapotban közel három évtized óta, politikailag, gazdaságilag és lelkileg szenvednek és élnek békétlenségükben szomorú világukat.

Azután elpusztulnak...

Tömegesen...”

Üldözte az emberiséget világszerte a sors szeszélye ezen időkben egyébként is.

„...Ázsia számos vidékén, Japánban, Kariakó környékén, az arámiai tűzhányó földalatti erei a vulkán erős nyomása következtében egyesültek és a hegyek körül övező földrészeket keresztül hatolva a síkságon át hosszan, végig megrepedeztek és nagy hasadékaikból lávaszerűen ontották és pusztították a közel és messze környéket. Több százezer ember és állat iszonyú kínok közt lelke pusztulását...”

A földrengés hónapok multával Európa egyes országaiban is emberemlékezet óta nem tapasztalt iszonyú pusztítást vitt végbe.

„...Végül azután megnyugodott a háborgó föld és martalékká lett az ember lelke, teste...”

Ezekben a napokban lelték halálukat a XX-ik században élő emberek igazi mártírjai!

A magas diplomácia köreiben e szomorú napok átélése után is még mindig késlekedik az irgalom gyakorlása.

A végzetessé fajult féltékenységből, uralomvágyból eredő törekvések mindjobban elmérgesítik a helyzetet.

„...A nemzetközi feszültség rendkívül érezteti hatását a nemzetközi gazdasági életben is. A nemzetközi árukereskedelemben aránylag jelentéktelen összeggel szerepel a hadianyag, dacára annak, hogy az rendkívül nagyjelentőségű árucikk. A hadianyagot a nemzetközi feszültség idejében nagyrészt otthon, az egyes országokban állították elő. Az agrárcikkek árai emelkedtek, a kivitel és behozatal a mezőgazdasági cikkekben rendkívül nehézségbe ütközött.

Az orosz-japán kérdés elmérgesedett. A kormány felfogása szerint csak fegyverrel intézhető el. A japán nacionalisták úgynevezett „Sárga Sárkány Vérszövetsége” Tokióban és az ország nagyobb gócpontjain forrong.

Oroszország hadseregfőparancsnoksága az együttes értekezletén arra az álláspontra helyezkedik, hogy az évek óta állandósult, sőt egyre fokozódó ellenségeskedésnek, gyűlöletnek bizonytalanságát, tarthatatlanságát és kínos helyzetét tovább is elviselni annyit jelentene, mint behódolni Japánnak. Az áldatlan helyzetet Oroszországban növelte még a Franciaországgal is

fennálló zavaros helyzet, melynek tisztázása közbejött diplomáciai bonyodalmak következtében még jobban kiéleződött...”

A japán-kínai incidensek is háborúra vezettek.

Az orosz francia viszályt légiháború intézi el és a modern fegyverek működése iszonyú öldöklést végez emberek között.

„...Rémeselek a világlapok haditudósításai a XX-ik század rövid napok óta tartó legnagyobb háborújáról, mely embergyilkolásban, undok mézárulásban felháborítóan nagyobb arányokban múlja felül az 1914–18-iki iszonyú harcokat.”

Közben pedig vészes világforrongás tombol... *a békéért.*

*

A nemzetek ifjaiból egyesült 12-es vezérőlbizottság tagjai fegyelmeztségük, komoly munkásságuk, alkalmazkodási készségük és széleskörű tapasztalataik révén pályájukon mindjobban előrehaladnak és a 40-es évek elején már világszerte szép pozíciót töltenek be.

Az örök béke elérése érdekében ugyancsak világszerte ismert, tevékeny és elismerésre méltó munkásságot fejtenek ki. Ezekben a vészes időkben már mint neves diplomaták, lapszerkesztők, lapkiadók és jeles államférfiak működnek.

A világforrongás óriási méreteinek elfajulása napok kérdése. E végzetes időkben fejtik ki emberfeletti munkásságukat a gyors békekötés érdekében, a nemzetek ifjaiból alakult 12-es bizottság lelkes tagjai.

Amerika nagyobb városaiban csaknem mindenütt lázas izgalom fogta el az embereket a háború és inség eme kínos napjaiban. A forrongás legnagyobb mértékben nyilvánult meg Washingtonban, ahol az óriási tömeg a Capitolium előtti téren rendezte meg nagyszabású népgyűlését.

A tömeg között megjelenik Moreau newyorki világlap szerkesztő-kiadója, a 12-es vezérőlbizottság tagja, aki békeszeretetről jelesen ismert és az amerikai Egyesült Államokban nagy népszerűségnek örvend.

Moreaut a tömeg lelkes üdvözléssel engedi a szónoki emelvényhez. Ezután megszólalnak a megafonok, amidőn a tömeghez intézett nagyhatású, reményteljes beszédében a többek között mondja:

„...A pusztítás kínos percei elérkeztek a 12-ik órához. – Most már csak az emberek magábaszállása és a józan ész parancsszava jöhet.

– Sürgős békét és nyugalmas napokat követelünk. Felizgatott lelkiállapotainkat mi nem akarjuk modern fegyverek önvédelmi eszközeivel megnyugtanni, mi a szeretetből fakadó emberi jogok alapján követeljük a békét!

– Testvéreim! aminthogy békés szándékkal, jogos követeléseinkkel, méltóságos és példát adó viselkedésünkkel tettük komollyá e világraszóló gyűlés lefolyását – éppen olyan testvéri szeretettel felszólítalak benneteket, hogy rövid türelemmel elteve, térjete vissza talán ma még rideg otthonotokba és mi, akik értetek folytatunk békés eszközökkel nemes és lelkes harcot, ma vett értesülesem szerint, ígérhetem nektek, hogy néhány napon belül véget vetünk az irtózatoss légiháborúnak és régi vágyunk, óhajunk be fog teljesülni, mert látom máris a horizonton a pirkadást, az emberek sorsának jobbrafordulását!

És a szeretet hangján folytatta a felkorbácsolt idegekre jótékonyan ható lelkes érveit tovább...

Moreau szavai hatottak.

És a tömeg nyugodtan elvonult...”

Kelet Szibériában ugyancsak a 12-es bizottság egyik tagja működik sikeresen a béke helyreállításán.

A japán-orosz háború folyik... Tokióban a tömeg forrong.

Japán kormánya a forrongás napján éppen Tokióban üdvözölte vendégként a Párisban székelő Simpson Rogers angol nagykövetet, a korábban Tokióban konzulként akkreditált Mikes magyar párisi követet és Grandi olasz nagykövetet. Ugyancsak a japán kormány társaságában időzött többek között a Tokióban székelő Müller német nagykövet és Murakami a tokiói világlap szerkesztője is, több katonai magas rangot betöltő államférfiak körében...”

Ezek az új nemzetközi államférfiak már mint a 12-es vezérőrbizottság tagjai jutottak magas pozíciójukba.

„...És a forrongó tömeget nyugalomra intik...”

A sanghaji lázadás is komoly méreteket öltött. A nankingi vasút mentén mintegy 30.000 ember özönlik messze vidékről. Nyugalmat, megélhetést és békét kér... Van-Csing Wei, a kínai külügyminisztérium katonai osztályának vezetője és hűséges munkatársa, a kínai nyelvet beszélő Hasszán nankingi török konzul, utóbb kinevezett berlini követ, a kínai nép körében mindketten szeretetnek örvendő államférfiak vetnek véget a forrongásnak.

A légi háború napjaiban a forrongás Franciaország fővárosában is elérte tetőpontját. Békét és nyugalmat követelt a tömeg. A karhatalom, a katonaság tehetetlen volt a nép akaratával szemben.

A vérontást kerülte és a tüntetéssel szemben megértéssel volt. A legnagyobb veszedelem perceiben, a déli órákban azután, hatalmas falragaszok hirdetik a tizenkettes vezérőrbizottság egyik tagjának O'Brien francia londoni nagykövetnek táviratát, mely szerint a világbékét hirdető, világszerte becsülésnek örvendő és az örök béke nagy művén fáradozó lelkes apostolok (ugyancsak a tizenkettes vezérőrbizottság tagjai) Simpson-Rogers párisi angol nagykövet, Müller tokiói német nagykövet, Mikes párisi magyar nagykövet, volt tokiói konzul és Grandi berlini olasz nagykövet ma délután öt órára Ázsiából repülőgépen Párisba érkeznek, és a repülőtér mentén nyomban ismertetni fogják az örök béke jegyében eddig is hatalmas erővel megindult törekvésük sikeres eredményét.

A távirat megnyugtatólag hatott. És közel egy millió ember már nyugalommal vonul a repülőtér irányában.

A diplomaták nyomban, megérkezésük után, a megafonokkal körülvelt tömeg között a szószoki emelvényhez jutnak.

A francia miniszterelnök meleg üdvözlése után a párisi angol nagykövet a többek között a következőket mondja: „...Társaim és én már megtettük az előkészületeket a folyamatban lévő gyászos percek és órák mielőbbi megszűnése érdekében. Érintkezésben vagyunk az összes érdekelt hatalmakkal. Fel a fejvel testvéreim. Csüggedésnek nincs helye. Szenvedésünk megváltásának órája rohamosan közeledik...”

Müller tokiói német nagykövet is meleg szeretettel beszél a tömeghez. A többek között mondja:

„...Európa tulsó feléről, messze Ázsiából siettünk hozzátok, testvéreim, hogy szívünk szeretetével biztosíthassunk benneteket az orkán közeli végétől, a jobb jövő gyors közeledéséről. A francia és a német nép most már megbékélt és kölcsönös, őszinte lojalitás hatja át e két kultúr

nemzetet. Érdekeink feladása nélkül szent és örök barátságot kötöttünk. Az alkotó munka szolgálatába fogjuk állítani barátságunk további kimélyülését és így kölcsönös engedeékenységünk biztosítékul fog szolgálni a világ örök békéjének megszilárdítására...”

Grandi berlini olasz nagykövet beszédéből:

„...Világeseményt alkotunk! Amerika, Európa, vállvetett igyekezettel, önzetlenül munkálkodik e percekben a gyilkos háború gyors befejezése körül. A fegyverszünet megkötése csak órák kérdése lehet. A rádiók működnek, izgalmas, az idegek feszültségét próbára tevő percek peregnék le a világ politikai életében, mert elkövetkezett az embermészárlás utolsó napja... A francia nép, az olasszal és az egész világgal egyetemben fogja élvezni az elkövetkező jobb kor hajnalhasadását követő boldogabb napokat...”

Hasszán berlini török követ is meleg szeretettel köszönti a francia népet és biztosítja a közeli békéről.

Mikes párisi magyar követ beszédéből:

„...A francia nép dicső multja, mely mindenkor nemes tettekben nyilvánult meg, át fog öröklődni e vérzivataros időkből, szebb, jobb jövőbe, amidőn a szabadság, egyenlőség, testvériség eszméje mindjobban domborodhat ki, hogy izzó fényében tündökölhessen e magasztos igében rejlő szent fogalom. Ebből a szempontból kiindulva revolúció helyett az evolúció hajnalhasadásának boldogabb korszakát várjuk. Várjuk az új, a szebb élet elkövetkezését, a ma annyira megkínzott emberiség részére...”

A milliós nagy tömeg a beszédek elhangzása után, a nemzeti dal éneklése közben fegyelmezetten szétozlott...

*

És a két évtized előtti komoly fiatalság reménye, megértő és emberszerető törekvése e napon domborodott ki eredményében, magasztosságában, amidőn a forradalmak ösvényén haladó népeknek és nemzeteknek békét és nyugalmat biztosít.

A világpolitika történelmi nevezetességű eseménye azután rövidesen be is következik...

A betű – sorsdöntő nagyhatalom

„...Közben a nagyhatalmak, a kormányok, a diplomaták, a rádió, a telefon, a távirat és minden közvetítő segélyével a kínos helyzetre való tekintettel napok óta érintkezésben vannak és végül a fegyverszünet azonnali megkötését határozzák el.

Az 1944-ik évben a világrészek összes kormányai végre öntudatra ébrednek. Az évtizedek óta tartó bizonytalan helyzet, a gazdasági romlás, a súlyos és meddő politikai harcok már-már forradalmasították a világ népeit.

A kormányok az utóbbi hónapokban meggyőződhettek a világ nagyobb városaiban százezrek és milliók előtt lefolyt gyűlések hangulatáról.

Az elmúlt évek elemi és sorscsapásai, ugyancsak a meg nem értésből előállott régi küzdelmek szomorú emléke és az emberi lélek tarthatatlan vergődése, igazi és őszinte békevágyat ébresztett az emberiségben és azok vezetőiben. Nem olyan békeszerződéseket követelt a nép most már, mint amelyeket az utóbbi évtizedek alatt kötöttek: szövetkezések egy vagy több hatalom ellen, hanem békeszerződést az egész világgal, az általános emberszeretet, a kölcsönös engedeékenység és humanizmus jegyében.

Az 1944-ik évben, a fegyverszünet után, az európai, ázsiai, amerikai kormányok tagjai sorába a néphangulatot kielégítő olyan férfiak kerülnek, akik a közelmúltban a béke érdekében fejtettek ki önzetlen, komoly munkásságot.

A fegyverszünet után a gyorsan kirobbant légiháború újabb felülvizsgálásával foglalkoznak egyes hatalmak. Végül közös megállapodással az ügyet a Népszövetség elé terjesztik.

Azután nyomban megindultak a kölcsönös engedékenység jegyében, a komoly, igazságos és jogos érdekeken alapuló tárgyalások az egész világon. A kormányok a Népszövetség kötelékében, a nép, a tömeg, az ujonnan, nagy körültekintéssel megszervezett nagyhatalom védőszárnyai alatt.

Ennek a nagyhatalomnak a betű, a sajtó, a könyv volt harci fegyvere.

Ez a nagyhatalom most világszerte meleg, szolidáris baráti viszonyban, érdekeik, hazájuk és szabadságuk, függetlenségük teljes megóvása mellett tömöríti az embereket az egész világon.

Boisset, a tizenkettes vezérőrbizottság tagja, Franciaország egyik legtekintélyesebb világlapja szerkesztő kiadójának körültekintő, mindenre kiterjedő figyelmével megalakítja „Az Egyesült Világsajtó Szövetséget”, a legújabb nagyhatalmat.

Hasonló nagyhatalommal kísérleteztek már a múltban is. Fiatalos szárnypróbálgatásaival azonban a magasba repülni nem tudott. Akadályba ütközött. Mint a madár, csak bezárt kalitkából csiripelt. És ha kedvesen is csiripelt, énekelt, csak kevesen hallhatták, élvezhették annak üdeségét. Most kirepült a kalitkából.

Szabad...

És tömörült a pacsirta sok-sok szépen éneklő madártársával, hogy együttesen hallathassák és élvezhessék lelkeket felemelő zengzetes dallamukat...

A sajtó, a betű, a könyv igazi nagyhatalom lett.

Programja az emberiség megélhetésének biztosítása, népek és nemzetek függetlenségének megőrzése, emberjóléti intézmények létesítése az egész világon, munkaalkalmak teremtése, dzsungel felszabadítása és értékesítése, együttes világ gazdasági intézmény létesítése, az önrendelkezési jogok tiszteletbentartása és minden szép és üdvös törekvés felkarolása, mely az emberiség javát óhajtja előmozdítani.

A világsajtó orgánumainak egyesítésén a Boisset mellett működő lengyel Macziewsky, jelesen ismert és több nyelvet beszélő hírlapíró végezte buzgalommal a főtitkári teendőket.

A központ Párisban volt. Az Egyesült Világsajtó Szövetség alintézményeinek központja a különböző földrészekeken megoszlott.

Európában a skandináv és a balti államokat a svéd Waldström (a 12-es vezérőrbizottság tagja) stockholmi elterjedt napilap szerkesztő-kiadója szervezte odaadó buzgalommal és kiváló szakértelemmel.

Európa többi részének megszervezése Párisból, a központból indult meg.

Amerika sajtóorgánumának központját Moreau newyorki lapszerkesztő és kiadó vezette a tőle megszokott rendkívüli ügybuzgósággal.

Az afrikai ujságírói intézményt Te Water, európai széles látókörű, jelesen ismert hírlapíró vette kezébe és szervezte meg.

Az ázsiai Egyesült Világsajtó alintézmény vezetése Murakami és Mizuyo Ashiya, mindketten tokiói jólismert lapszerkesztők és lapkiadók, továbbá Wang-Csing-Wei ajánlatára Csank-Ken-Seken kínai hírlapíró kezébe került.

Az ausztráliai sajtó egyesítésében az angol Simpson Rogers párisi nagykövet ajánlása folytán James Parr, neves politikai hírlapíró buzgólkodott szép sikerrel.

A világsajtó alintézményeit decentralizálták azután a földrész minden államában.

És így egy nagyhatalom most már szervezetten, meleg szeretettel az emberiség szolgálatába szegődött.

Boisset nagy felkészültséggel, lelkesedéssel fogott hozzá a reá hármló nagy horderejű feladatok elvégzéséhez.

A kezdetben szükséges személyes érintkezés, a kölcsönös eszmecsere és a további munkálatok előkészítése kívánatossá tette a világsajtó alintézményeinek és a decentralizált intézmények vezetőinek egybehívását.

Franciaország fővárosa meleg szeretettel és ünnepléssel fogadta a különböző nemzetek ujságíróinak sokaságát.

Az Egyesült Világsajtó Szövetség gyűlésén a kormány, a diplomáciai testület és a külföldi előkelőségek is résztvettek.

A komoly és világeseményt jelentő gyűlést Boisset elnök nyitja meg:

– A fegyverkezés növelését – ugymond – a közelmúlt évtizedeiben a hatalmak az önvédelem jegyében gyakorolták. Ez a nagyhatalom, melyet mi itt képviselünk, átörökölte ugyan a fegyverkezés növelését, de eszközeivel emberéletet kiirtani képtelen. Egyre növekedő fegyvertárában a nemes eszme és magasztos elgondolások szolgálatában működő és elszaporodó ólombetűk fogják megsemmisíteni ama gondolatokat, melyek a gyűlölet és bosszú szellemében fogamzanak meg.

– Az Egyesült Világsajtó Szövetség vezetői, harcosai a béke, az örök béke szolgálatában kipróbált, emberszerető, az ember boldogulását előmozdító, szépet, jót és nemeset alkotni tudó, önzetlen férfiakból áll. Ezek a férfiak egyesültek és alkották meg az újabb, a multnál lényegesen erősebb nagyhatalmat. Ez a nagyhatalom nem szövetkezik külön-külön és nem is szövetkezhet más nagyhatalommal. Függetlenségében az egész világ népe lakozik. És dolgozik együttesen népeinek boldogulása érdekében. A világon uralmon lévő kormányok közöttünk vannak és így meghitten, egy családban fogjuk megtárgyalni és megosztani örömeinket és ha szükség hozza, bánatunkat. Neveljük tehát a jövőben a béke és megértés szellemében embertársainkat és ne feledkezzünk meg felelősségteljes hivatásunkban, hogy csakis az általános emberszeretet fennkölt gondolatából előálló szent igazság jegyében adjuk közre véleményünket, álláspontunkat.

– A Népszövetség lesz hivatva a legközelebbi teendőket bölcs belátással megkezdeni. Ez a tiszteletünket és nagybecsülésünket bíró komoly világintézmény szintén átélte a világégést, mert annak megakadályozása, szervezetlensége és reformra szoruló alapokmánya révén azt megakadályozni képtelen volt. A Népszövetség ma már átformálódott szellemében és tagállományának gondolatvilágában is.

– A Népszövetségbe vetett bizalmunk tudatában most már teljes reményünkkel várjuk bölcs határozatait...

E hatásos elnöki megnyitó lelkes tetszést váltott ki az előkelő hallgatóság köréből.

Azután felszólaltak a világ minden részéből egybesereglett neves, előkelő ujságírók, lapszerkesztők, akik lelkesedéstől áthatva álltak az ügy szolgálatába, a béke szent ügyének előmozdítására és a nép ilyenirányú felvilágosítására, útmutatására tettek szent fogadalmat.

Az egyes országokban szükséges további szervezkedés mikénti elintézésére, valamint a politikai és gazdasági szakosztály megszervezésére külön-külön bizottságot választottak.

A több napig tartó tanácskozás messze kiható, szép eredményekkel, benső és szívélyes bucsuzkodással ért véget.

*

A fegyverszünetet és a nép érdekét szolgáló Egyesült Világsajtó Szövetség létrejöttét az egész világon kitörő lelkesedéssel fogadták.

A beállott nyugalom, mely az egész világon érezte jótékony hatását, meghozta az emberiség munkakedvét is.

A testileg és lelkileg megkínzott ember deprimált életkedvét most már felváltotta a remény. És a remény megvalósulása nap-nap után már bontogatta is szárnyait.

A gazdasági élet elzárkózottsága enyhült. A politikai viszonyok javulófélben vannak, az élet elviselhetése könnyebb.

Az ember fellélegzik és megkönnyebbülten sóhajtja a halálosan tomboló vihar után:

...Megmenekültem...”

Népszövetség

Könyvem ezután részletesen leírja a Népszövetség további állásfoglalását.

A magas diplomácia körében csaknem egyöntetű álláspont domborodik ki. A Népszövetség ülése, komolysága, megfontoltsága és nagy hordereje felülmúlja eddigi összes tanácskozásait.

Ez alkalommal az érdekes és világeseményt jelentő felszólalásokból két beszéd rövid kivonatát ismertetem:

„...ezután Simpson Rogers párisi nagykövet, az Angol Birodalom kiküldötte szólalt fel:

– Az emberi szolidaritás jelszavával és a megváltó kinszenvedésének megnyilatkozásában rejlő megbocsátás magasztos érzelmeivel jöttünk ma ide össze, hogy feledjük a mult bűneit.

– Mi, akik itt vagyunk, érzelmvilágunkkal lényeges ellentétben állunk elődeinkkel szemben. Mi más légkörben szívtuk magunkba az élet örömét és bánatát. Nincs helye itt ma a mult bírálataba bocsátkozni, vagy a multban elkövetett hibák felelősségrevonásával foglalkozni. De ki kell jelentenem a leghatározottabban, hogy mindazon elődeink, akik itt e díszes helyen a multban védték igazukat, legjobb tudásukkal, hazájuk szolgálatában vélték kötelességet teljesíteni.

Mindannyian követni fogjuk e tekintetben elődeinket. De tovább megyünk. Mi hazánkat csak úgy véljük továbbra is önzetlenül, becsületesen szolgálni, ha szeretettel, kölcsönös engedékenységgel, – mindenkor érdekeink fenntartása mellett – figyelemmel kísérjük a testvérnemzet fiainak életlehetőségét, boldogulását.

– Meg kell találnunk a kivezető utat, mert ez a föld, ahol mi élünk, bőven ontja az emberiségnek mindazt, ami életfeltételét kielégíti, ha azt okosan, céltudatosan munkáljuk és ha annak élvezetéből szükséget szenvedő embertársainkat is kielégítjük.

– A Népszövetség működése elé az egész világ nagy érdeklődéssel tekint, mert e helyről fog kiindulni az az új világ, mely végre gyógyírt fog nyújtani a sokat szenvedő emberiségnek.

– A huszadik század első felében élt ember fejvesztetten, lelki egyensúlyától megfosztva, védelmi helyzetben élte kínos napjait. Legyenek az elkövetkező évek a boldogabb kor hajnalhasadása, amidőn ember egymást megértve és megbecsülve, megelégedetten élvezheti az élet gyorsan pergő napjait...”

„...végül előzetes megállapodás szerint Mikes párisi követ, magyar kiküldött terjesztette elő határozati javaslatát:

– Közel két évtizede szolgálja – úgymond – azt az eszmét, amelyik itt ma, a magas diplomácia körében bontakozik ki diadalmasan, a maga tiszta és tündöklő fényében, hogy az összemberiség békés napjainak, áldásos munkájának szolgálatába szegődjön. Ebben az órában, erről a helyről kél útjára először az örök békét szolgáló, az emberiségnek igazságot nyújtó áldásos munka és hinti szét az egész világon, hogy az emberek életlehetőségét biztosítsa, békességet és nyugalmat teremtsen mindenütt, ahol önzetlen törekvésekkel igyekeznek a közjót előmozdítani.

– Az emberi sors irányításában, ebben a felelősségteljes munkakörben van hivatva a Népszövetség a kezdeményező lépéseket megtenni. Kötelességet vélek teljesíteni, amidőn kiküldött társaim nagyrabecsült figyelmét felhívom azon körülményre, hogy az emberi sors irányításánál végzendő misszióinkat csak akkor végezhetjük lelkiismeretünk megnyugtatóására, ha a nép panaszát, baját közvetlen halljuk. Ha nem zárkózunk el a kisebb nemzetek és a kisebbségek bajainak meghallgatása elől, hogy így a jogos és igazságos érvek mérlegelésénél döntésünk megingathatatlanságát mindenkor biztosíthassuk.

– Éppen ezért, mély tisztelettel kérem, hogy a Népszövetség mai, formai ülése után, munkarendjének megállapításánál, méltóztassanak előterjesztendő javaslatom elfogadásával a további teendőket elhatározni.

– Új ülésünk kezdetén szükségesnek mutatkozik, amint azt előzetes tanácskozásainkon is megállapítottuk, mindazon reformot és intézkedéseket keresztülvinni, melyek hivatva lesznek jogügyi, politikai és gazdasági téren az eddigiektől eltérő, újabb hatáskörrel ellátott intézményeket létesíteni. Úgy ezen fontos kérdések, mint egyéb, a népek és nemzetek intenzívebb együttműködését célzó törekvések előzetes megtárgyalása szempontjából szükséges és kívánatos, hogy az előzetes eszmecsere, ezen igen fontos és nagy horderejű ügyben demokratikus alapon, az emberiség óhajának megfelelően érvényesüljön.

– Javaslatom tehát, hogy a Népszövetség küldjön ki kebeléből egy 12-es bizottságot, mely bizottság saját hatáskörében a világon létező összes nemzeteket és népeket, azok kiküldötteit egybehívhatta és megtárgyalhatta – közbenjöttükkel – azon teendőket, melyeket azután a Népszövetség hivatott bölcs belátása szerint, az emberiség javára törvényerőre emelni.

– Mi, akik itt kormányaink bizalmából jöttünk egybe, hogy a nép, a nemzet, a magunk jólétét előmozdítsuk és meghozzuk az örök békét szolgáló, minden nemzetet igazságosan kielégítő törvényeket, a mai időknek megfelelő demokratikus eljárást követünk akkor, amidőn törvényjavaslatainkat az összes népek és nemzetek köréből a népek és nemzetek óhajainak megfelelően hozzuk a Népszövetség magas fóruma elé. Munkánkba és emberszeretetünkbe vetett hittel és áldozatkészséggel törekszünk tehát célunk felé, hogy a nép óhaját, panaszát meghallgatva, felelősségteljes misszióinkat eredményesen oldhassuk meg...” És rövidesen összeült a

Nemzetek Tanácsa.

A Nemzetek Tanácsülésén azután a világ összes népeinek kiküldöttai vettek részt.

Balti és balkáni államok, horvátok, tótok, bosnyákok, szlovének, afrikai, ázsiai, ausztráliai, gyarmati színes népek, európai és amerikai hatalmak, stb. stb.

Mind eljöttek...

Az ősz, angol Mac Donald elnök megnyitójából ime néhány mondat:

„...A haza szent fogalmát megvédeni, a kisebbségek jogos autonómiáját sértetlenül hagyni, a más meggyőződését, vallását tiszteletben tartani, önuralommal, belátással és humanizmussal.

– A földgolyón létező kétezer millió ember felvillanó tekintetét vélem látni e percekben, amidőn itt, e helyütt felemelem áhitatos szavam hozzátok, embertársaim és testvéri szeretettel apellálok emberszerető nemes lelkekhez, szívetekhez, adjatok a felénk tekintő kétezer millió embernek rövid földi létükre irgalmat és örök békességet!...”

Az érvdús, tárgyilagos és főként emberszeretetről tanúskodó felszólalások a nagyhatalmak és kisebb államok részéről csaknem mind, megközelítően egyöntetű álláspont körül mozogtak. Igazságos békére áhítoztak...

Az angol birodalom kiküldöttének beszédéből:

„...Az angol nagyhatalom a társnagyhatalmak elvi álláspontja alapján kijelenti, hogy fentebb említetteknek megfelelően a világproblémát képező népek és nemzetek fejlődéséből előálló igények kielégítése a Népszövetség keretében az örök béke jegyében szintén megoldható a jog és igazság mérlegelése alapján és nem zárkozunk el érdekeink figyelemmel tartása mellett, a világegyetem jogos igényeit is kielégíteni...”

Mikes, magyar kiküldött mondja a többek között:

„...A társult biztonsági rendszer, amit egyes kormányok már hosszú évekkel ezelőtt létrehoztak, még gyakorlatbavétel esetén sem szolgálta volna az emberiség javának állandósítását. Nem társult biztonsági rendszer szükséges a népek és nemzetek közötti egyetértéshez, hanem szabályokba foglalt, kölcsönös támogatáson és szankción alapuló világtörvények, nemzetközi bíraskodás. És ennek megvalósításával a világon rendet teremtünk.

– Embertársaim! Tudjuk-e ma megállapítani, hogy mily szakadék tátong ember és ember között a tekintetben, hogy az örök békét megvalósítsuk a világon? Tudjuk-e azt, hogy az ember természeténél, vérmérsékleténél, önző felfogásánál, alkalmazkodási fogyatékoságánál és megértés nélküli gondolkozásánál fogva, csaknem alkalmatlan arra, hogy testéből, lelkéből minő orvossággal lenne kiírtható a mérges miazma?

– Van orvosság erre, ne higyjük azt, hogy az ember hajthatatlan.

– A föld népei szerte a világon nemzetséget öltöttek, hazát alapítottak. A haza drága földje előttük szent és sérthetetlen, a haza fogalma egyenlő az ember benső énjének mindenségével. A haza és földje második apád, anyád, a haza a te éltető szabadságod, a haza a te szülőhelyed. Ezt becsüld és óvd meg. Ezt becsülje és tisztelje a külföld is.

– Viszont.

– A külföldön élő emberek a te testvéreid, embertársaid, kiknek rövid életük és sorsuk egyenlő a tiédde. Tedd elviselhetővé nekik rövid életüket, hogy ezáltal te is hasonló jó sorsban élvezhesd rohanó napjaid kellemes óráit...”

A francia kiküldött felszólalásából:

„...Orvosságot fogunk szerezni annak a téves beállításnak, mely „aki birja, marja” szállóigéből sarjadzott és ezen orvosság feltalálója a szeretet hatalmas kútforrásából kell, hogy összeállítsa az adagolást, mely feltétlen gyógyírt fog nyújtani a ma szenvedő és kálváriáját járó emberének...”

A német megbízott beszédéből:

„...Egy nemzet fejlődőképességét nem az erőszakos, jogalap nélküli hódítás révén tudja elérni, hanem csakis tudásával, igazságérzetével és erős akaratával. Tulnépesedését levezetni ugyan csak szellemi és fizikai képességéhez mérten a termelés és az alkotás révén képes biztosítani. Ez esetben pedig bizonyos előnyökhöz juttatja az elhelyezkedési területen élő benszülött emberedet, akik akár szellemi fejlettség, akár fizikai tudás hiányában a múltban alkotásra képteleneknek bizonyultak.

– Mert mindenkor csak fennálló érvekkel, bizonyítható igazsággal haladjunk tettünk keresztülvitelében és csak az igazság fegyverével és ne öldöklő eszközökkel harcoljunk, ha harcra kerül a sor...”

Az olasz kiküldött érvekben gazdag beszédéből:

„...mert ne feledjük, hogy a békeszerződés igazságtalan pontjaihoz méltó rendelkezések, mint a huszas-harmincas évek ezt bebizonyították, csak a széthúzást, a szítást, az elégedetlenséget, a gazdasági és lelki krízist, a további világháborúk eljövételének rémes képét idézték elő az emberekben és a béke, az áldásos béke csak késett, mely gyógyírt nyújthatott volna a szenvedő emberiségnek.

– Ki kell jelentenem, hogy a világ népei addig, míg egyöntetű, szigorú intézkedésekkel, pártatlan bíraskodással az élethez egyenlő jogú biztosítással ellátva nem lesznek, örök harc, nyugtalanság és bizonytalanság lesz életünk végső napjáig. – Ezt akarjuk?

– Nem!...

– Irgalmat kérünk az emberiség mostoha sorsára!”

A japán, osztrák és török megbízottak után a kisebb nemzetek kiküldöttei szólaltak fel, míg végül az amerikai kiküldött terjesztette elő határozati javaslatát, mellyel a Népszövetség fog foglalkozni.

A javaslat felöleli az örök béke alap gondolatát, mely javaslat az emberiségre csak áldásos nyugalmat jelenthet.

Az amerikai kiküldött felszólalásának befejező szavai:

„...Érzem és tudom, hogy világeseményt teremteni, emberek óhajait nyomban teljesíteni, lélekbe markolóan merész vállalkozás. De a nagyhatalmak vezetői ma már gyakorlati emberek. A mai nemzedék ismeri a múlt emberének gyarlóságából eredt bűnök halmazát. A mai tárgyilagosan gondolkodónak számolni kell a következményekkel és nem szabad a vélt győzelem egyoldalú álláspontjára helyezkedni. Éppen ezért törekvésünk, ha némi áldozatok árán is, békét, világbékét teremteni és gondoskodni kívánunk, természetesen érdekeink mindenkorai számontartása mellett, az összemberiség életlehetőségének kielégítéséről...”

A javaslat főbb pontjai közül különösen említésre méltó két pont:

„1. A Népszövetség megválasztja az egyes államok jelöltjei közül a Nemzetközi ítélőszék legfelsőbb bírát és így megalakul a Nemzetközi ítélőszék.

2. Világgazdasági Központ létesítése.”

A Nemzetek Tanácsának ülését azután a földkerekségén mindenütt ismertették.

„...A világlapok az ügy fontosságához híven csaknem teljes részletességgel foglalkoznak az üléssel és annak méltóságteljes lefolyásáról, mely a néphangulatnak, a nép óhajának, a nemzetek függetlenségének, a szabad mozgásnak, az életkedv megnyilvánulásának, a nyugalmas munkának és az életlehetőség biztosításának szolgálatában állt...”

A világlapok méltatják az örök béke eljövetele érdekében a multban, hosszú éveken keresztül kifejtett lelkes apostolok önzetlen és áldozatkész munkáját – nem rettenve meg a feléjük tornyosult akadályoktól. Részletesen ismertetik kezdőpályájuk nehézségeit, előmenetelüket. Foglalkoznak a lapok továbbá mindazok személyével is, akik hű támogatói, lelkes katonái voltak az ügynek és egyöntetűen a népek és nemzetek háláját és elismerését tolmácsolják azoknak, akik az emberiség részére a megváltás e szép eredményét biztosították.

*

Az 1945-ik év elején azután megtartotta a Népszövetség maradandó emlékü, nagyfontosságú ülését.

Ezen világszerte nagy figyelemmel kísért ülés lefolyásáról két beszéd rövid kivonatára szorítkozom.

Az angol miniszterelnök a többek között mondja:

„...A Népszövetség a multban bizonyos mértékben rendezetlen keretek között teljesítette hivatását. A Népszövetség a nemzetek jogfolytonosságára, valamint életlehetőségének biztosítására és az örök béke megőrzésére hivatott tényező. A Népszövetség örködik a nemzetek nyugalma felett és e tekintetben hozza meg rendszabályait: törvényeit. Csak törvényeit. De annak végrehajtására már nem tartom hivatottnak, aminthogy nem tartom hivatottnak a politikai természetű ügyeken kívül a gazdasági ügyek intézkedéseiben sem.

– Éppen úgy, amint az államok életében a gazdasági és jogügyi intézmények függetlenül végzik nemes hivatásukat, szükségesnek vélem, hogy a nemzetek életében is ehhez hasonló hatáskörrel rendelkező intézmények végezzék és szolgálják a reájuk bízott feladatokat. Csak megosztott munkakörrel, arra illetékesek bevonásával alkothatunk nemzeteket kielégítő szerveket...”

A francia külügyminiszter beszéde bennünket, magyarokat különösen érdekel. Így, meleg szeretetéről tanúskodó kijelentéseiből, a többek között közlöm:

„A nemzetek életét előmozdító, vérkeringését élénkebbé tevő, igen fontos tényező a világ-gazdasági intézmény központosítása és sürgős felállítása. A közelmúlt évtizedekben tapasztalhattuk a gazdasági elzárkózottság helyzetéből előállott anarchiát és kínos állapotokat. A gazdasági élet felkarolása, támogatása és közhasznú működése szorosan életlehetőségünk biztosításához is tartozik. Épen e szempontot mérlegelve, különös figyelmet kell fordítanunk e nagyfontosságú intézménynek, a nemzetközi kapcsolatok körüli életre hívása alkalmából.

– De súlyt helyeznék annak megállapítására is, hogy ezen intézmény megfelelő, alkalmas helyen legyen felállítva. A hely megállapításánál az öt földrész közül Európát vettem számításba, mint ahol a nagyhatalmak vannak túlsúlyban, megközelíthetőség szempontjából a Kelet és Nyugat közötti rész volna legalkalmasabb és így kínálkozik részünkre az a megnyerő szép hely, mely Kelet és Nyugat kapujánál fekszik. Ez a hely: Magyarország fővárosa, Budapest, a Duna két partja mentén elterülő, kényelmes közlekedéssel, könnyen elérhető világmetropolis.

– Magyarország Amerika, Európa és Ázsia közepén fekszik. Afrikából könnyen megközelíthető. Kultúrált lakossága a mezőgazdaság, ipar és kereskedelem terén kiválóan fogékony és így a nemzetközi piacon hasznos szolgálatokat képes teljesíteni. A hely megválasztásánál és e

tiszteletteljes javaslatom megtételénél elsősorban is célirányos szempontok vezéreltek. De a kultúrvilág megértő hozzájárulásával is vélek egyöntetűen haladni feltevésemben, amidőn ezen ország munkaszeretetéről, kultúráltságáról és erényeiről néhány szóval megemlékezni óhajtok.

– A magyar akarat, a magyar erő adott a nagyvilágnak számos irodalmi és zenei nagyságot, tudóst, ipari és gazdasági kiválóságot. Erényeiről és önzetlen harci küzdelmeiről Michelet francia történetíró is megemlékezik, amidőn többek között a magyar népről mondja: „...mikor fizetjük meg végre tartozásunkat annak az áldott népnek, Nyugat védelmezőjének.” A magyar a világkultúra kiépítésén és megszilárdításán egy nemzethez méltó fáradozáson felül munkálkodott. De a tények alkalmi regisztrálására kötelességszerűleg is hozzátartozik annak a megállapítása is, melyet Tocqueville, a világhírű író 1845-ben Fábíán Gábor magyar íróhoz és műfordítóhoz intéz, amidőn levelében a többek közt írja: „...azon tudatlanság, melyben mi vagyunk, minden iránt, ami Magyarországot illeti, valami szörnyűség, ha meggondoljuk ama fontosságot, amellyel már birt és még inkább bírni fog Európában az Önök országa...”

– Nem óhajtok ez alkalommal kitérni egyéb, javaslatomat támogató momentumokra, csupán célkitűzésünk elérésére támaszkodva, kérem javaslatom elfogadását.”

Szép és lélekemelő felszólalások hangzottak el az olasz külügyminiszter, az amerikai államtitkár, a német külügyi államtitkár, a lengyel miniszterelnök és a többi nemzetek részéről is.

És így egyöntetű volt az állásfoglalás a Népszövetség további nagyfontosságú munkaprogramjában is.

Magyarország és a nagyvilág

Kelet-Nyugat kapujánál vagyunk.

Magyarország fővárosában, a világ legismertebb gyógyfürdő városában, az 1945-ik év tavaszán szokatlanul mozgalmas az élet.

Csodás tervek és elgondolások fogják átformálni ezt az eddig is idegenek által igen látogatott szép világvárost.

Uj városnegyed létesült e nagy város szívében, a Duna mentén elterülő, hatalmas arányú Gellért hegyen. A hegyet körülvevő, mintegy hat kilométeres körvonalban megépítik a Világgazdasági Központot.

Nemzetek palotája fogja övezni a hegyoldalt és tövében a paloták alatt minden nemzet önálló gazdasági és ipari termelvényeit fogja bemutatni a világnak.

A világvárostól csaknem elkülönített nemzetközi intézmény létesítését a magyar kormány a fejlődött technika teljes igénybevételével, a célszerűség, hozzáférhetőség és kényelem minden eszközével és lehetőségével óhajtja a kultúrvilág elé tárni. De keresi a lehetőséget, hogy a földrész fejletlenebb igényű nemzetei is meleg otthonra találjanak a Világgazdasági Központban.

A magyar kormány átérezte a nagyhatalmaknak és kisebb nemzeteknek megtisztelő bizalmát, amidőn a Világgazdasági Központ székhelyének Budapesten történő megépítését határozta el.

Érzi és tudja, hogy a Kelet és Nyugat közt elterülő Magyarországnak méltó módon kell kifejezésre juttatni Kelet és Nyugat kapujának megépítését. – Idő is állott rendelkezésére.

A nagyhatalmakkal történt előzetes tárgyalások és megállapodások értelmében a nagy mű elkészítésének időtartama három év.

1948 tavaszára...

Akkorra, amidőn világünnepség lesz...

*

Mozgalmas három év telt el azóta Magyarország fővárosában.

Nyugat-Kelet kapuja, Budapest gyógyfürdő világváros – 1948 tavaszán – már átformálódva, átépítve, a maga páratlan szépségével, csodás építményeivel, látványosság számba menő képet nyújtott.

*

A Népszövetség már három év óta fejt ki eredményes munkásságot ama nagyszabású javaslatok szellemében, melyek 1945-ben kerültek a Népszövetség elé, a Nemzetek Tanácsának határozati javaslatából kifolyólag. Azóta népek és nemzetek harmonikus megértéssel, függetlenségük, szabadságuk, önrendelkezési joguk teljes épségben tartása mellett élnek megelégedett, munkás napjaikat.

A nyugalom helyreállt és a felzaklatott idegek megpihenve, új erőt nyújtanak az emberiségnek.

A munka igazi értéke azonban csak három év után domborodott ki a maga tüneményes méreteiben, mely az emberiségre boldogító tudatot és megelégedettséget árasztott. Ez a munka emelte egyszersmint az emberiséget a kultúra magas fokára.

A nemzetek gazdasági életére különösen kedvező hatást gyakorolt a Népszövetség által elhatározott új Világgazdasági Központ létesítése, mely hivatva lesz a nemzetközi piacon az árucserét, az árúeladást, a termelvények értékesítését, a munka áldását, most már az eddiginél célirányosabban központilag irányítani és közvetíteni. Egy helyen fogjuk szemléltetően látni a világ termelvényeit, egy helyen bonyolíthatjuk le a tömegszükségleteket és egy helyről indulhat ki a decentralizálás egyes országok részére, hogy így az eddigi rendszeren alapuló és jól bevált intézmények helyzete megkönnyíthessék.

De világszerte észlelhető az örömdetes javulás.

Munkát és életlehetőséget biztosítottak az egész világon. A munka megbecsülése és csakis a munkából élés biztosítása tekintetében, a világ összes államai egyformán szigorú rendszabályokat léptettek életbe.

A Világgazdasági Központ a mezőgazdasági és ipari termelvényeknél, a megélhetést biztosító olyan piaci irányárakat állapított meg, mely úgy a termelő, mint a fogyasztó igényét kielégítette.

A gyáripárban a kedvező gazdasági viszonyok következtében bizonyos fellendülés érezhető.

És folyik a megelégedett munka az egész világon, nyugalomban és békességben.

Ilyen, rendkívüli körülményt, előkészítést, eszmecserét és tárgyalást, önfeláldozást és kölcsönös jóakaratot kívánt a Népszövetség kiküldötteitől az a munka, melynek üdvös hatását három év után az egész világ élvezte.

Csak a nagy előkészítő munka befejezte után érkezett el a világ sorsát intéző lelkes férfiak és az összemberiség előtt az 1948-ik év tavasza...

Az emberiség ünnepnapjai...

De különösen figyelmet érdemel „1948” című könyvemnek „Élet az újvilágban” című fejezete, melyben egy Törökországban járt, munkaszerető, egyenes jellemű, bátor, magyar iparossegéd tudásvágyának engedve, szorgalma és erős akarata révén világszerte elismert nevet biztosít a külön városrészt képező, hatalmas arányú gyári vállalatának. Végül magas pozíciójában hazájának is értékes szolgáltatásokat teljesít akkor, amidőn ünnepelt az egész világ...

És elkövetkezett azután a „Fénykor”.

1948 tavaszán...

A forradalmak századik évfordulóján.

Ez lett a legújabb korszámítás kezdete.

...Mert 1948-ban, amidőn az emberiségre mért kínzó megpróbáltatások korszaka lehanyatlik, diadalmasan bontogatja szárnyait az oázist nyújtó, a megelégedettséget terjesztő:

Fénykor.

Az ember vérmérséklete megnyugodott!...

Az emberiség gondolatvilágában, érzelmében mindent átformáló változás állott be.

Minden más világeseményt jelentő hősiesség eltörlődött tehát, minden dicső hódítás megsemmisül, minden korszakot alkotó tény veszít régi jelentőségéből 1948-ik év tavaszán.

Az emberiséget glóriaként övezi az elkövetkezett feltámadás és a maga fenkölségében, napsugárként aranyozza be az emberiség lelkét, amidőn tetteiben és gondolatvilágában megnyilatkozik és állandósul az emberszeretet.

*

Az emberi sors jobbrafordulásának e napjaiban kigyulnak a kunyhókban a mécsek, a palotákat kivilágítják és az embereket örömmámor tölti el.

És megkondulnak szerte a világon a templomok mélabús harangjai...

Örömtüzek gyulnak mind az öt világrész városainak és falvainak határain.

Ünnepel a világ!

1948 tavaszán.

Nyomdász pályán

1887–1937

Közügyekről

Szaktanásként érintő közügyekről óhajtanék rövid áttekintésben beszámolni az elmúlt ötven esztendőről.

A magyar nyomdászatnak figyelemreméltó mozgalmi, a szakma terén tapasztalható fejlődése és a szépérzék kibontakozása ebben a fél évszázadban mutatott fel tanubizonyságot arról, hogy a magyar tudás, a magyar typográfiával szoros kapcsolatban, örömdetes eredményt tudott elérni.

Ebben az időben a nyomdai termékek szakszerű, fejlett kivitele körül munkaadók és munkások egyaránt igyekeznek minél szebbet, minél jobbat alkotni. De a múlt század kilencvenes éveiben különösen tapasztaljuk ennek a szép szakmának szervezkedéssel elért fényes kibontakozását.

A Könyvnyomdászok Szakköre, karöltve a munkaadókkal tanácskoznak és termelnek meglepő, külföldi kultúrállamok nyomdokain haladó szép nyomdai termékeket.

Tanítanak és nevelnek.

Nevelik az új generációt. Ezek a régi fiatalok – 30–40 év előttiak – ma már nagyrészt vezető állásban, vagy önállóan szereznek jó hírnevet a magyar nyomdászatnak.

Miután a nyomdászat képesítéshez kötve nem volt ebben az időben, e szakmában résztvevő avatatlan elemek, különösen a vidéken és főként a múlt század 80-as éveitől kezdve 1920-ig, vagyis közel 40 éven át, züllesztették jobb sorsra érdemes nyomdászatunkat.

Ebben az időben a szakmához nem értők száma csaknem egyezett a tanult nyomdatulajdonosok létszámával.

A nyomdászat képesítéshez kötése és a fővárosi nyomdász-társadalommal történő intenzívebb kapcsolatok ügyében gyakran folytattam eszmecserét a nyomdászat ügyét szíven viselő, rendkívül előzékeny modorú Schwarz Félix-el, a Grafikai Főnöktestület elnökével és az Athenaeum vezérigazgatójával.

Az 1902-ik esztendőben kiadom szerkesztésében a „Nyomdaipar Magyarországon” – (1914-től „Nyomdaipar”) – című munkaadói szaklapot. Az első cikket Gelléri Mór írja. A szaklap az elhagyatott vidék nyomdatulajdonosainak szolgálatában fejt ki tevékenységet.

Ugyancsak ebben az évben megkeresem Szávay Gyulát, a győri kereskedelmi és iparkamara akkori titkárát, ottani társnyomdatulajdonost, hogy a vidéki nyomdatulajdonosokat egy táborba sorozzuk.

Szávay készséggel vállalkozik a feladatra és rövidesen közel száz vidéki nyomdatulajdonos panasolja el Győrött baját, óhaját és egyéb kívánnivalóját a szakma terén, az ott megtartott nagygyűlésen.

Azután folytattam tovább munkámat, sérelmeink orvoslását sürgettem lapomban és illetékes helyen.

A minőségmunka kultiválása mellett különös figyelmet fordítanak – munkaadó és munkás egyaránt – a munkabér viszonyok rendezésére is. Hogy lehetővé tegyék a nyugodt munkamenet állandósítását.

A rendezetlen munkabér viszonyok a vidéken is tarthatatlan helyzetet teremtettek. E célból néhai Láng József nagyváradi és Mayer Rezső nagybecskereki nyomdatulajdonosokkal érdemleges és eredményes tárgyalásokat folytattunk. Igen gyakran a nyomdai munkásság kiküldötteivel is.

A fővárosban e század első évtizedének végén tér nyugvóra az állandóan korrigált kollektív szerződés. A vidéki munkaadók is megtalálták a kollektív szerződésben biztosított nyugodt munkamenet állandósítását.

1907-ben jelenik meg szerkesztésében és kiadásomban a „Könyvnyomtatók Évkönyve” című szakkönyv. Vidéki és fővárosi jelesen ismert tollforgató, szakmai férfiak adják közre tapasztalataikat, véleményüket és oktató soraikat ebben a könyvben. A fedőlap rajzát igen ügyesen oldja meg a 30 év előtti fiatal gyomai nyomdász, Kner Imre.

Azután jó néhány évig inkább a „Nyomdaipar” című szaklapomban fejtem ki munkásságomat, hogy a közérdek szolgálatában minél célirányosabb eredményeket érjek el. Csak az 1911-ik évre adom ki ismételten, most már gazdagabb terjedelemben, a külső formájában is megváltozott „Nyomdatulajdonosok Évkönyvét”. Gelléri Mór az Országos Iparegyesület akkori igazgatója, a könyv bevezetőjében ismerteti a külföld és a hazai nyomdászat, valamint a grafikai iparok nagy jelentőségű haladását az elmúlt években. Sok hasznos és tanulságos cikkein kívül, jobb nyomdai termékek egyszerűbb és több színben készült munkáit teszem szemléltetővé e könyvben. A szakkönyv nemcsak a vidéken, Nagymagyarországon, de a fővárosban is szépen elterjedt.

Az elért eredmény buzdított, hogy a következő 1912. évre kiadjam ismét a Nyomdatulajdonosok Évkönyvét bővebb terjedelemben, sok tanulságos közleménnyel, a szakkörökben is elismert typográfiai kiállításban.

Az osztrák-magyar nagykövetnél

Szövetségünk örvendetesen szaporodó tagállománya 1911-ik évben érte el legmagasabb létszámát.

Kartársi összefogóval tettem azután említést arról, vajjon nem tartanak-e szükségszerűnek, hogy tudásvágyunk kielégítése és ismereteink fejlesztése céljából közös tanulmányúton vegyünk részt a külföldön.

Kartársaimmal azután rövidesen, 1911-ik év elején – mintegy negyvenen – bejártuk Drezda, Lipcse, Berlin, Hamburg világvárosait.

Sikerült bejutnunk azután a világlapokat előállító nyomdákba, világirodalmi intézetekbe, hatalmas gépgyárakba, nagyarányú papírgyárakba, egyik igen magas állásban lévő jóakarónk közbenjöttével.

Nincs célja e helyen részletezni a látottakat és tapasztaltakat. – Azt azonban meg kell állapítanom, hogy résztvett kartársaimnak e tanulmányúttal sok örömet szereztem, mellyel fáradozásom bőven lett honorálva.

E tanulmányút sikeréért az elismerés egy olyan férfiút illet, akinek előkelő állása, nagy befolyása, egyénisége különösebb vonatkozásban nem állott velünk.

Mégis szoros kötelék fűzött össze bennünket magas személyéhez.

Magyar volt...

Magyar volt az idegenben, lelke mélyéig. A magyar ügyért harcolt és a magyarság erényeit, nagyságát hirdette eredményesen, szerte a világon. Ferencz József királyunknak és a nagy Vilmos császárnak volt kedvelt és meghitt embere.

Berlinbe értem kartársaimmal.

Az idegenben – jóllehet elkészített programmal – mégis tévovázva fogtam hozzá első teendőimhez.

Kellemeset, szépet, hasznosat és tanulságos dolgokat óhajtottam nyújtani kartársaimnak. E törekvésemhez jóindulatu támogatót igyekeztem szerezni, hogy szabad utat nyerjünk nagyobb szakmai vállalatok munkatermeibe.

A puritánságáról és előzékenységéről ismert nagynevű államférfiúnál, a Berlinben székelő Szögyény Marich László osztrák-magyar nagykövet hivatalában érdeklődtem, vajjon a kegyelmes úr fogad-e bennünket?

Érdeklődésemre azt a választ kaptam, hogy a tanulmányút vezetőjének szívesen áll rendelkezésére.

Eme kitüntető megtisztelést, amidőn megköszöntem a berlini nagykövetség hatalmas méretű, pazar berendezésű szobájának fogadótermében tartózkodó nagykövetnek, arra kértem, hogy Magyarország minden vidékéről egybegyűlt kartársaim részére tegye lehetővé tanulmányutunk sikerét, hogy Németország hatalmas vállalatainál nyitott ajtóra találhassunk.

– A vidéki nyomdatulajdonosok – jegyeztem meg a többek között – fővárosi kartársaimmal karöltve, szeretettel és munkakedvvel dolgoznak a magyar kultúra, a magyar sajtó, a magyar élniakarás szolgálatában. Mi vidéken elszórtan élünk és fejlődésnek induló szép szakmánknak további ápolása szempontjából szükségét érezzük, hogy tudásvágyunkat kielégítsük. A nagy német nemzet első helyet foglalja el a világegyetemben, ahol fejlett nyomdaipari termékeket, grafikai gépeket láthatnánk, továbbá sok tapasztalatot gyűjthetnénk, amit hazánkban a magunk és a köz javára értékesíthetnénk, Nagyméltóságod kegyes jóindulatú ajánló soraiért esedezem, hogy célunkat sikeresen oldhassuk meg.

A nagykövet hazafias érzelmeinek megnyilatkozása – most közel 40 év után is – még élénk emlékezetemben van, amidőn jóleső válaszát hallgattam:

– Nagyon szép munkára vállalkoztak, hogy e messze idegenbe jöttek látni és tanulni. A magyar nyomdaipar ügyének előmozdítása, művelőinek támogatása, örömteljes kötelessége minden magyar embernek. Részletezze óhaját és a lehetőséghez mérten szívesen teljesítem.

És azután egy örök emlékű félórai kedves, fesztelen beszélgetésben feltártam a nagykövet érdeklődésére a magyar nyomdaipari viszonyokat, a lapkiadók helyzetét, végül azután készséggel irta meg öt darab névjegyén, külön-külön, tetszés szerint felhasználhatóan ajánló sorait, és így Berlin, Hamburg, Dresda városaiban lévő világhíres nyomdai gépgyárakat, könyvkiadók hatalmas vállalatait, lapkiadó és nyomdai intézeteket könnyen, szíves fogadtatás mellett meglátogathattuk.

Szükségesnek tartom különösen kiemelni azt az előzékenységet és kalauzolást, melyet az oly nehezen megközelíthető Német birodalom „Állami Nyomdá”-jában élvezhettünk a nagykövet ajánló sorainak felmutatásával.

A 10 márkás és 100 márkás bankjegyek nyomása volt éppen aktuális jelenlétünk alkalmával. E pénznemek előállítás körül történő összes műveletek előttünk folytak le. A hajszálpontos berakás, az alapnyomatok készítése, a számozás, a festék színkeverése és annak magyarázata, a gépek és hengerek használatának maximális ideje stb. stb. mind-mind élvezetes és tanulságos előadásul szolgáltak a figyelemmel hallgató magyar nyomdatulajdonosoknak.

*

Szekszárdról, a vidék e kis városkájából nagy áttekintést igénylő, szakmai közügyek intézésénél munkám elé az akadályok sokasága tornyosult.

Az egyesekkel történő érintkezés, a kölcsönös eszmecsere váltása, a tárgyilagos bírálat, mind-mind nehézségbe ütközött a távolság folytán.

Készségem, ambícióm különösen ösztönzött arra, hogy a közügyek terén a lehetőség szerint megfeleljek a vállalt ügykör lelkiismeretes elvégzésére. Hogy sikerült-e ennek eleget tenni, annak elbírálására illetékes nem vagyok.

Csak konkrét adatok közlésére szorítkozom.

Amidőn szaklapomat heti lappá alakítom, a lap első számában a többek között – még ma is megszívlelhető – következő sorokat írom:

„...Azt a sok kóros tünetet és visszás helyzetet óhajtjuk a körénk sereglettek hozzászólása és ellenőrzése mellett megjavítani, mely bajok káros hatását sokan, mindnyájan szenvedjük.

Kétségtelen, hogy ennek oka nem egyszer sajnálatos félreértés, de többször rossz indulat, minden esetben azonban a kölcsönös megértés és kölcsönös érdektisztelet hiánya.

Meg kell pedig értenie és át kell éreznie mindenkinek, hogy amíg egyrészt az én saját érdekem a többi kartársaim érdekeit is érinti, úgy a kartársaim jobb boldogulása közvetve hatással van az én boldogulásomra is.

Ne egymást letörve igyekezzünk előrehaladni, hanem válllvetve, céltudatos munkánkkal szolgáljuk a saját és kartársaink boldogulását. A közös cél mellett lehetetlen hogy a saját önös érdekek összeütközésbe ne kerüljenek. Ez az érdekösszeütközés azonban csak látszólagos és pillanatnyi, mert az összes kartársak ellenőrzése mellett a közös és egyéni érdek kellő mérlegelésével és respektálásával ez az ellentét kiegyenlítést nyerhet.

Veszedelemes és az összes nyomdatulajdonosokat fenyegető következményekkel járhat azonban, ha a nyilvánosság ellenőrzése nélkül a titkon rágódó bajok emésztő erejével inficiálja az egész nyomdaipart.

Ezért van feltétlen szükség olyan szervre, mely a felmerült ellentétek és kóros tünetek orvoslására szolgál. S ez minden valamennyire fejlett iparágban – a szaksajtó. –

Ebben az időben a Vidéki Nyomdatulajdonosok Országos Szövetségének több mint 600 fizető tagja volt. A lap megjelenése és a szakma mikénti állásának ismertetése tehát szükségszerűnek bizonyult.

Bizonyos tartózkodás int a tekintetben, vajjon helyénvaló-e az egyéni munka eredményének e helyütt történő regisztrálása.

Ennek mellőzését óhajtánám. Mégis győz bennem ama gondolat keresztülvitele, hogy ismertetni kell a hajdani Nagymagyarország nyomdászainak állásfoglalását – a régi nyomdaiparban beállt eseményekkel kapcsolatban. Ebben a tudatban közlöm a többek között néhány szakmai férfiúnak hozzám intézett sorait:

„Hogy hetilappá való átalakulásunk s a zászlónkra írt jelszavak a vidéki nyomdaipar művelői között milyen általános tetszésre és élénk visszhangra találtak, mutatják az ez alkalomból hozzánk érkezett elismerések és buzdítások, melyekből nagy munkánk kezdetén az erőt és kitartást merítsük.

Gratulálok neked és a Szövetségnek, meg az általános érdekeknek a gyors elhatározásra. Felpezsdülést várok a hetenkénti megjelenéstől.

Szívélyes üdvözlétemmel fogadd őszinte köszönetemet a nekem juttatott kellemes meglepetésért:

Nagyvárad

Láng József elnök.”

„Bátor elhatározásod alkalmából melegen üdvözöllek. A hetenkénti megjelenés által ügyünk előbbrevitelét és a kartársak érdekeinek előmozdítását látom biztosítva.

Nagyvárad

Mayer Rezső társelnök.”

„Addig is, míg személyesen tárgyalhatunk a lap ügyében, ígérem, hogy készséggel foglak támogatni általam jól ismert, valóban nehéz munkádban.

Miskolcz

Klein Samu alelnök.”

„A nehéz munkához kitartást kívánok. Minden helyesen gondolkodó vidéki nyomdatulajdonosnak erkölcsi kötelessége a lap támogatása. A szellemi munkából is vegye ki részét mindenki, aki csak teheti.

Debreczen

Hoffmann Sándor.”

A papírnagykereskedői szakma egyik agilis, ismert tagja írja:

„Gratulálok a heti laphoz, de hogy miként győzi a nagy munkát, azt igazán nem tudom. Az ön óriási munkakedve és ambíciója bizonyára ellenáll az akadályoknak.

Budapest

Goldzieher Géza.”

És még többen, a ma megcsonkított hazánk területéről irtak. A mostani gyászhatáron túl még felkerestek elismerő és buzdító soraikkal:

„A hetilap kiadásával – ha nem is azonnal – feltétlen meg kell változni a tarthatatlan állapotoknak. A magyar nyomdaipar művelőinek tisztességesebb megélhetési viszonyokat kell teremteni. E nagy munka támogatásához siessen mindenki tehetsége szerint.

Temesvár

Kabos Á.”

Továbbá:

Krafft Vilmos Nagyszeben, Ivkovics György Ujvidék, Réthy L. Arad, Szauter Pál Késmárk, Gansel Lipót Trencsén, Dész, Zsolna, Érsekújvár, Kula, Szepsi, Besztercebánya, Királyhelmec, Resicabánya, stb. stb. városok nyomdatulajdonosai fejezték ki a hetilappá való átalakulás alkalmával álláspontjukat és jókívánságaikat.

Ezen megnyilatkozásban kifejezett gondolatok bizonyítják a nyomdaiparban létezett és még ma is szomorúan megnyilvánuló, fájdalmasan érintő árrombolások, tisztességtelen versenyűzők garázdálkodásait.

Igyekezetünk volt a bajok orvoslása tekintetében a munkásokkal történő kollektív szerződés épségben tartását is biztosítani.

Mert a jól megfizetett munkás díját a munkaadó valamiképen mégis belekalkulálja számításába. Jóllehet végeredményében a munka-feltételeknek szerződésileg egységes megállapítása állandósult viszonyokat teremt ugyan, ami a megállapított időhatáron belül nyugodt és békés munkát biztosít, azonban ezt mégsem érzük el a kívülállók „mindenáron” történő munkavállalása miatt.

Mert jól jegyezzük meg magunknak, hogy nem a magas munkabérek okozták és okozzák pusztulásunkat, hanem a gyilkos, örült verseny.

Azért volt leginkább szükséges a vidéken nagy távolságokban élő nyomdatulajdonosoknak egy táborba történő sorozása. Hogy nem sikerült teljes mértékben és hogy kötelékünkön kívül még több más munkaadó marcangolta, nyirbálta szép szakmánk érdekeit, hát ez lehet szomorú, sajnos azonban az ilyen állapotok fővárosunkban, de a vidéken is, még ma is fennállanak.

Ezen anomáliák ellen úgy látom, most már karöltve küzdenek a fővárosi illetékes körök és vezető férfiak is önzetlenül, áldozatkészséggel.

Hogy egy táborba hozzassuk kivétel nélkül Magyarország összes nyomdatulajdonosait...

A cél elérése anyagi áldozatot is megérdemel.

Ez az egyedüli orvossága annak a hatalmas rákfenének, mely mindinkább elharapózik a ma nehéz napokat élő nyomdászmester testén-lelkén.

*

És multak a szép békeévek megszokott siránkozásaink mellett, mégis megértőbben és valahogy emberségesebben.

Még 1914. év első felében fővárosi és vidéki kartársaimmal megrendezem – mintegy 60 nyomdatulajdonos részvételével – a lipcsei Bugra-Messe kirándulását. A legjobb hangulatban járjuk igen értékes tanulmányutunkat, a világ e legnagyobb könyvvárosában Lipcsében, amidőn a háború réme jelentkezik a láthatáron és igyekszünk vissza hazánkba.

És a közeli napokban azután a hatalmas Osztrák-Magyar monarchia megkezdí élet-halál harcát, melynek szomorú végét érzi anyagiakban-erkölcsiekben egyaránt nemcsak a mai generáció, de mi idősebbek is lelkünk mélyén fájlaljuk – a szeszélyes végzet eme nagy csapását.

*

A háborús évek idejében a Vidéki Nyomdatulajdonosok Országos Szövetsége, de a Grafikai Főnöktestület is – él a bizonytalanságban.

Mi vidékiek, e rideg zord időben türelemmel várjuk a vérzivataros idők, a felkorbácsolt szenvedélyek múlását, megnyugvását.

Eredménytelenül...

Közben úgy a vidék, mint a főváros nyomdásztöteleteinek vezetősége hosszabb tárgyalások után, egy, a szakmánknak előnyére váló üdvös megoldást létesít.

A Vidéki Nyomdatulajdonosok Országos Szövetsége meleg otthonra talál a fővárosi Grafikai Főnöktöteletben.

*

Szaklapom, a „Nyomdaipar” 22 évig állott a magyar nyomdászok szolgálatában. 1923-ban megszűnt. Több mint tíz éven át lelkes főmunkatársra találtam Erdey Lajos vidéki ujságíróban. (Ma köztisztviselő.) A szaklap az utolsó években magyar, német és francia nyelven jelent meg. Külföldi összeköttetések reményében érintkezést kerestem. Nem sikerült. A háború elidegenítette az embereket egymástól.

Az Ujságkiadók Szövetségében

Egyéb közügyekben is szeretettel és munkakedvvel vettem részt. – Így a magyar lapkiadók egyetemében: az Ujságkiadók Szövetsége kötelékében is.

Az Ujságkiadók Szövetsége választmányában mint a „Tolnamegyei Közlöny” függetlenségi és 48-as politikai hetilap kiadója vettem részt.

E politikai lap szerkesztője annak idején Boda Vilmos, országgyűlési képviselő volt, akinek szívességét több ízben vettem igénybe az ujságkiadás terén mutatkozó sérelmek alkalmával. A nyomdaiparnak képesítéshez kötése ügyében gróf Tisza István miniszterelnök elé is járultunk.

Ügyeink iránt meleg szeretettel viseltető néhai Boda Vilmos országgyűlési képviselő eredményes szolgálatokat teljesített a szakma érdekeinek megvédése körül.

Ugyancsak kötelességszerű kegyeletes megemlékezést vélek teljesíteni, amidőn néhai Zilahy Simonnak, az ujságkiadók elnökének, a puritán jellemű, önzetlen és áldozatkész férfiúnak emlékét idézem e helyen, aki szeretettel és lelkesedéssel karolta fel az ujságkiadók sérelmes ügyeit.

Az új generáció a magyar ügy szolgálatában, az Ő nyomdokain haladva, végzi önfeláldozással és áldozatkészséggel eredményekben gazdag munkáját.

Az ujságkiadók körében töltött kellemes és szép napok emlékéül, megőriztem még a régi jó időkből, vagyis az 1910-ik évben készült ujságkiadók választmányának csoportképét. Ez a kép e könyv egyik mellékletét képezi, melynek megtekintése közel 30 év után is kedves emlékül szolgál.

Büszkén vallom: e táborban is szolgáltam.

Két évszázad óta ma is fennálló nyomdák

Az elmúlt évszázadokban a művelődés fejlődésével arányosan halad a magyar nyomdászat fejlődése is.

Magyar nyomda, mint azt tudjuk, a nyomdászat feltalálása után néhány évvel később Budán már létezett. Az országban azonban a XVI., XVII., században még igen kevés nyomda működik. Neves és még ma is fennálló nyomda ezek közül Debrecen Város Nyomdája, melyet ma Dózsa György agilis, szakmáját szerető nyomdász vezet, mint igazgató. Ez a nyomda 1561-ben alapított. Érdekes multtal bíró nyomda a még ma is fennálló Gött János és Társa brassói nyomda, melyet 1533-ban alapítottak. Ugyancsak ma is létező nyomda az 1650-ben alapított sárospataki Főiskolai Nyomda.

Egyéb, régi, nevesebb nyomdák megemlítését, melyek már megszűntek, feleslegesnek tartom, mert a régebbi, nagy kultúrmunkát teljesítő magyar nyomdák méltatását avatottabb toll már megírta.

Még ma is létező nevesebb nyomdák, melyek az elmúlt két évszázadban alakultak Magyarországon, a következők:

A XVIII. században:

Angermayer Károly, Pozsony 1771.

Bach J., Buziásfürdő 1784.

Benkő László, Marosvásárhely 1786.

Egri Érseki Líceumi Nyomda – (most Szent János Nyomda), Eger 1754.

Franklin Társulat, Budapest 1718.

Görög Katholikus Nyomda, Balázsfalva 1754.

Machold Fülöp, Besztercebánya 1770.

Nitschmann József (Pósa T.), Győr 1720.

A XIX. században:

Athenaeum, Budapest 1868.

Archidiöcesana, Nagyszeben 1850

Aradi Nyomda rt., Arad 1893.

Bartos Lipót, Szeged 1898.

Budapesti Hirlap, Budapest 1893.

Buzárovits Gusztáv, Esztergom 1822.

Divald K. Fia, Eperjes 1865.

Dobay János, Gyula 1860.

Ciurcu és Társa, Brassó 1872.

Európa Nyomda, Budapest 1894.

Egri Nyomda rt., Eger 1893.

Endrényi Lajos, Szeged 1878.

Faragó Sándor, Szolnok 1894

Fodor Ferenc, Veszprém 1885.

Fővárosi Nyomda rt., Budapest 1893.

Fridrich Oszkár, Mohács 1875.

Gansel Lipót, Trencsén 1850.

Gábel Ágoston Utóda, Szombathely 1882.

Hornyánszky V. (Glóbus), Budapest 1863.

Ivkovits György, Ujvidék 1896.

Koós Árpád, Eperjes 1869.

Minerva Nyomda, Budapest 1884.

Pester Lloyd, Budapest 1853.

Röttig-Romwalter, Sopron 1854.

Kner Izidor, Gyoma 1882.

Kaufmann A. és Fiai, Máramarossziget 1863.

Krafft Vilmos, Nagyszeben 1826.

Kellner Albert, Budapest 1898.

Községi Nyomda, Budapest 1895.

Kollár A., Baja 1867.

Laiszky János, Esztergom 1881.

Lepage Lajos, Kolozsvár 1884.

Légrády Testvérek, Budapest 1858.

Löbl D. és Fia, Budapest 1853.
 Magyar Királyi Államnyomda, Budapest 1868.
 Mosonmegye, Magyaróvár 1836.
 Molnár rt. Szekszárd 1836.
 Nádosy Ferenc, Zólyom 1887.
 Natosevits rt., Ujvidék 1886.
 Pósa Endre, (Kálmán I.) Veszprém 1899.
 Pátria Nyomda, Budapest 1894.
 Pannonia Nyomda, Győr 1878.
 Papp György, Gyulafehérvár 1893.
 Pleitz Fer., Nagybecskerek 1846.
 Pallas Nyomda, Budapest 1884.
 Posner Nyomda rt., Budapest 1840.
 Pannónia, (Szammer-Heckenast) Székesfehérvár 1871
 Révay Testvérek, Budapest 1895.
 Rigler József Ede, Budapest, 1875.
 Réthi L. és Fia, Arad 1847.
 Román Püspöki Nyomda, Arad 1879.
 Szegedi Napló, (Kultúra B. Nyomda.) Szeged 1843.
 Székely és Illés, Ungvár 1880.
 Seress Samu, Zilah 1889.
 Stephaneum nyomda, Budapest 1899.
 Schäser Ferenc, Gyulafehérvár 1892.
 Sonnenfeld Adolf, Nagyvárad 1856.
 Taizs József, Pécs 1867.
 Typografia Poporului, Nagyszeben 1884.
 Tribuna rt., Arad 1880.
 Traub B. és Társa, Szeged 1864.
 Trenkóczy J., Alsókubin 1888.
 Tevan Adolf, Békéscsaba 1885.
 Uhrmann Henrik, Temesvár 1851.
 Várnai Dezső, (Városi Nyomda) Szeged 1873.
 Wittigschlager Károly, Pancsova 1870.
 Winter Zsigmond, Nagyszombat 1852.
 Wessely Antal, (Dunántúl) Pécs 1896.
 Wunder Gyula, Fehértemplom 1867.
 Zemplén nyomda, Sátoraljaujhely 1859.

Az utóbb letűnt két évszázad nevesebb magyar nyomdáinak névsora, – mint amely nyomdák még ma is fennállanak, – a rendelkezésemre állott statisztikai adatok alapján vannak összeállítva. A XX-ik században alapított nevesebb magyar nyomdák, melyek ma is léteznek, közismertek.

Akik elhunytak

Kegyeletes kötelességet vélek teljesíteni, amidőn ötven esztendő nyomdászágom évfordulóján megemlékezem azon vezető nyomdász férfiakról, akik ebben az ötven évben Magyarországon, a Kárpátoktól le az Aldunáig, a Fertő-tó nyugati szélétől Erdély keleti határáig, a nemes, a patinás szép nyomdászmesterségben kortársaim voltak.

Azokról, akik évtizedeken át munkálkodtak a magyar nyomdaipar fejlesztése érdekében.

Azokról, akik a nyomdaipar mezején életlehetőséget igyekeztek biztosítani munkaadónak és munkásnak egyaránt.

Azokról, akik a magyar nyomdászatnak munkájukkal, szaktudásukkal, rátermettségükkel maradandó nevet biztosítottak és azokról, akik Magyarországnak és a magyar nyomdaiparnak a külföldön is elismerést, hírt és dicsőséget szereztek.

És mi élők, akik már kevesen vagyunk, és e kortársakban tisztelhattuk a közjóért munkálkodó önzetlen kollégáinkat, róluk emlékezve, magunk előtt látjuk nemes egyéniségüket, amidőn itt Budapesten úgy szövetségi ügyekben, mint a kollektív szerződéskötések tárgyalásai alkalmával tárgyalagos és komoly érveikkel igyekeztek közmegegyezésre eredményeket elérni.

Csak most tudjuk értékelni ezeknek az önzetlen férfiaknak munkásságát, amit a kezdetleges helyzetből teremtettek és amiből keletkezett Nagymagyarország nyomdászatának megalapozása, hogy a fejlődőképeség útján haladhasson.

Elhunyt vidéki jeles nyomdászok:

Láng József, Nagyvárad
Mayer Rezső, Nagybecskerek
Kner Izidor, Gyoma
Koós Árpád, Eperjes
Szávay Gyula, Győr-Budapest
Forster Rezső, Miskolc
Klein Samu, Miskolc
Endrényi Lajos, Szeged
Hoffmann Sándor, Debrecen
Nagy Sándor, Pécs
Keresztessy István, Debrecen
Engel Lajos, Szeged
Laszky Á., Nagyvárad
Gombos Ferenc, Kolozsvár
Werfer U., Kassa
Ruzitska Gy., Debrecen
Hegedűs Sándor, Debrecen
Réti L., Arad
Sas Ede, Nagyvárad
Laiszky János, Esztergom
Krafft W., Nagyszeben

Elhunyt fővárosi kortársaink, akik külön utakon szintén nagy fáradsággal és áldozatkészséggel végezték a közjó érdekében nemes munkájukat, példaképen jártak elől, hogy a magyar nyomdaiparnak fejlődési és életlehetőséget biztosíthassanak. – Ezek a következők:

id. emőkei Emich Gusztáv
Hirsch Lipót
lovag Falk Zsigmond
Légrády Károly
Schwarz Félix
Kertész József
Buschmann Ferencz
Czettel Gyula
Elek Emil (Pátia)

Gansel Zsigmond
Walter Ernő
Neuwald Illés
Krausz Soma
Salamon József
Károlyi György

Nevüket a magyar nyomdásztörténelem lapjai mindörökké fogják hirdetni, hogy generációról generációra szállva mutathassa szellemük azt az utat, melyen magyar nyomdásznak haladni kell.

A kezdettől...

A Bach-korszak elején, *Haynau* katonai uralmának végén, 1850-ben „Stuhlrichteramt”-ok, „Vicegespan”-ok és különféle más német elnevezésű hivatalok intézték az ország sorsát. Innét mentek a parancsok a magyar nép számára. A székesfehérvári szolgabírói hivatal is megküldötte Dunapentele község bírójának azt az átiratot, hogy a faluból bizonyos számú, arra alkalmas legénységet toborozzon össze az osztrák ármádiának.

Nagy volt az izgalom a kis faluban. Mig az elmúlt években a honvédség toborzása alkalmával, derűs hangulatban, nemzeti színű pántlikával feldíszítve, kapával, kaszával a kezükben, *nemzeti viseletbe* öltözött lányok kíséretében, cigányrajkók lelkes muzsikájától hangosan vonult ki a legénység örömujjongva, tettekrelesen a faluból, addig most pandúrok járták be a falut házról-házra, hogy a hatalom óhajának eleget téve, megfelelő létszámú legénységet állíthassanak elő a „Befehl” előírása szerint.

És a szigorú parancsnak engedve, össze is szedték az arra alkalmas legénységet...

A kis csoport lelki, érzelmi bánattól csüggedten gyalogolt ezután a székesfehérvári országúton a megye székhelyére, a laktanyába.

E kis csoportban vett részt az akkor még alig 18 éves cipészlegény, a már is szép termetű, pelyhedző bajszu katonajelölt.

Az apám!

Fehérváron csak rövid ideig tartották, míg katonai kiképzésben részesült. Azután kiválasztottak az ujoncok közül néhány legalkalmasabb, szép magas termetű fiút és elvitték őket Bécsbe – burgzsandárnak.

A császár környezetébe!

Apámat is!

Mint burgzsandár megfelelő szép előléptetésben részesült és 12 évig szolgálta a császárt.

Azután hazajött falujába.

Magával hozta a Bécsben tartózkodó stomfai származású, szép fiatal feleségét is.

Mester lett Dunapentelén – és a kis faluban családot alapított.

Múltak az évek, a család szaporodott. Hatan voltunk apró gyerekek. Apám szorgalmasan dolgozott. Örömet lelte családjában és igyekezettel végezte a keze ügyébe kerülő minden munkát, ami egy ily kisebb faluban akadhat.

A kereset azonban egyre csökkent. A munkaalkalom elmaradt. Az emberek lábbelit csak ünnepnapkor hordanak. Télen szobájukban, vagy az udvar körül szorgoskodnak a falubeliek. Takarékoskodnak.

A megélhetés nehézsége a fiatal mestert arra készítette, hogy másutt keresse boldogulását, ott ahol családjának életlehetőséget biztosíthat.

És elhatározta, hogy a szomszédos megye székhelyén, Szekszárdon cipészüzletet nyit, oda költözik családjával együtt.

A küzdéssel és gondokkal terhelt cipésmester az 1879-ik év késő őszén, egy hideg, zord napon az erdei út mentén ballag ki az ősrégi temetőbe, hogy búcsúzzék ott pihenő apjától, ősapjától, rokonaitól. Évszázadokra visszamenő őseinek sírhantja alatt pihennek itt hozzátartozói. Lelkében, érzésében fájlalja kis falujának elhagyását. Visszagondol a faluban eltöltött boldog gyermek éveire, öreg, most is élő szerető vak anyjára, akit nélkülözése és a beállott mostoha viszonyok folytán most már nem tarthat el és így kénytelen őt a Nagyperkátán élő nővérének átengedni. Lelki szemei előtt jelennek meg családjának, apró gyermekeinek bizonytalan sorsa. És vigasztaló gondolatvilágában, így útközben, hogy a munkaszeretet és az erős akarat bizonyára mégis csak meghozza reményének, vágyának beteljesülését, hogy megszerezze családjának a megelégedettség meleg otthonát.

Így, gondolatok közben lépi át a temető kapuját és teljesíti szent kötelességét: búcsúzik a hozzátartozó síroktól, ott pihenő őseitől.

És az őszi napon, a csendes temetőben, a falevelek lassú hullása közben bolyong a szomorú mester sírról-sírra.

Érzi, hogy ő már nem sorakozhat annakidején e sírhantok mellé.

A burgzsandár

Másnap azután, éppen öt éves koromban szüleimmel és öt apró testvéremmel együtt, két szekéren tettük meg a hosszú utat Szekszárdra. Bútorok és apró tárgyak között, gondosan előkészített ülőhelyen, melegen betakarva döcögtünk a zimankós hideg őszi időben másfél napig, míg végre célhoz értünk.

Apám azután már Szekszárdon, kora reggeltől késő estig szorgalmasan végzi bátyámmal, legidősebb fiával napi munkáját, szakmájában. – Kezdetben kis szűkös lakásban. Később a városka főutcájában nyit üzletet. Már-már cipészsegédek is alkalmaz és a 80-as évek közepén a város külső negyedében, kis nádfedelű, saját házában van műhelye.

E kis nádfedelű házban otthont talál a megelégedettség, a szorgalom, a munka és a családi szeretet.

Idősebb bátyám apám mellett dolgozik. Két nővérem varrónő, kik még a késő esti órákban is forgatják a varrógép kerekét, vagy a tűvel foglalatostkodnak. Egyik bátyám a szabómesterségben dolgozik. Én pedig esténként iskolakönyvem forgatom. Akkor még 1887 elején, 12 éves koromban, második polgáriba jártam. Kis öcsém közben meghalt. Két kis hugom pedig, három és öt évesek, már Szekszárdon születtek. Ők esténként a varrógép berregése és a kalapácsütések közben a nagy dívány egy-egy sarkában nővéruktől kapott babaruhákkal foglalatostkodnak.

Anyámat a polgárság körében különösen a szomszédasszonyok és leányok nagy szeretettel vették körül. Azért kedvelték, mert régi foglalkozásából kifolyólag önzetlenül szerette

embertársait, segített és enyhített a betegek fájdalmán. Ápolta az arra rászorultakat és sürgős otthoni munkáját is félbeszakítja, ha hívják a szenvedő emberek. Maga a város főorvosa, az öreg Komáromy bácsi üdvözli szeretettel, ha betegeinél találkoznak.

Azért is veszik nagy megtiszteltetésnek a lányok és a szomszédasszonyok, ha így télvíz idején azután szüleim házában esténként a tollfosztásnál segédkezhettek.

Emlékezem...

...Most is vígan folyik a tere-fere, tollfosztás közben. A lányok élményeikről beszélgetnek. Azután vígságtól lesz hangos a nagy, alacsony építményű, fehérre meszelt szoba. Még élénken emlékszem az ügyes tollfosztó lányokra: Kiss Juliska, Tóth Bözsi, Fuchs Terus, Hollendus Kati, Prájmájer Rozika, stb. stb.

És tollfosztás közben egyre nő a fehér pehelyű halom.

Kiss Juliska előrehajolva pajkoskodón elcacagja magát. A halom pehely magasba röppen, azután a falon függő kép felső peremén lerakódva, télies képben tünteti fel a daliás termetű, szép szál burgzsandárnak, cipésmesternek, az apámnak olajfestményű arcképét.

És a beszéd fonala ezután már a burgzsandár személyére szorítkozik.

– Szomszédasszony – szólal meg Kati néni – mesélje már el a jányoknak is a burgzsandár históriáját...

És a megtörtént mese elbeszélését anyám megkezdi...

A lányok figyelnek, de azért a tollfosztó kezek szorgalmasan működnek, a varrógép lassú berregése is elmarad és felváltja ezt a varrótűvel történő foglalkozás. És közben folyik szorgalmasan, csendben a munka.

Iskolai dolgozatomat félretéve én is figyelemmel és élvezettel hallgatom a már ismert mesét. Két kis hugom a dívány két sarkában babájuk öltöztetése közben irányítják fekete szép szemüket szerető édesanyjukra. És pereg e mese...

*

A stomfai uradalom gazdaságában a tej és tejtermékek elosztó és szállításra kerülő raktárában foglalatostkodnak a cselédek, amint szekérre rakják a városba szállítandó küldeményeket.

Pozsonyba, Bécsbe...

Az uradalom intézősége a falubeli Zelinka bácsit szerződtette a célból, hogy a hét egy bizonyos napján ő is szállíthasson tejet és tejterméket a Wiener Allgemeines Krankenhausba, Bécsbe.

Zelinka bácsi nagyapám volt. Fuvarozással foglalkozott Stomfán. Sok lánya közül a megnyerő külsejű Teri segédkezett neki és végezte fárasztó munkáját ügyességgel és szeretettel.

Most is ott szorgoskodik apja körül az uradalomban, mert felgyülemlett teendői miatt ő is Bécsbe készülődik apjával.

Csak a pirkadásos hajnali órákban kanyarodnak be a szekérrel és szállítmánnyal a bécsi országútra. Már alig 10 kilométerre vannak Bécstől, amint az úttesten nyöszörgésszerű hangokat vélnek hallani és nyomban meg is pillantják az árok alján fekvő idősebb polgárasszonyt, mellette a nagy tejeskannát és az abból kiömlött tejet.

Lábát törte a sötétségben. Szekérre segítették és most már beteget is szállítottak a Wiener Allgemeines Krankenhausba.

Terit már ismerték a kórház gazdasági osztályában. Sokszor járt ott édesapjával és kellemes modorával, alkalmazkodó szerénységével, ügyességével az orvosok figyelme is Teri személye iránt fordult, különösen most, amidőn hozott betegét, az öreg nénit ágyba fektetve, óvatosan segédkezett a fájdalmak csillapítása körül.

Teri régi vágya ment teljességbe, amidőn azután az orvosok és jóismerőseinek biztatására és kérésére a Wiener Allgemeines Krankenhaus környezete által tisztelt és szeretett ápolónője lett.

Később azután ügyességével és hozzáértésével feljebbvalóinak szeretetét és bizalmát is kiérdemelte.

*

A bécsi Hofburg udvarán nagy a sürgés-forgás. Idegen országbeli magas személyiségek érkeztek a császárvárosba. Zászlóerdő borítja a várost és a Hofburg épületeit. Az őrseg díszbe öltözötten készül az ünnepekre.

A császári lak erkélyére most tűzik ki a Habsburgok lobogóját, ezt a figyelmes munkát a császár szűkebb környezetében szolgálatot teljesítő tiszt végzi. A párkány keskeny menetén haladva, csúszás következtében egyensúlyát veszítve, az emeletről pillanatok alatt a földre zuhan.

A kemény talajon fetreng isszonyú kínok között, amint a közelben szolgálatot teljesítő burgzsandár, az apám, nyomban segítségére siet.

Neki jutott azután az a megtisztelő, szomorú feladat, hogy felséges urának kedvelt embere végzetes sorsáról jelentést tegyen.

És így a jelentést tevő burgzsandárt bízták meg, hogy a súlyosan megsérült beteget a Wiener Allgemeines Krankenhausba szállítsa.

A nagy fájdalmakat átélő tiszt különösen figyelmes ápolásban részesült a kórház egyik elkülönített, kényelmes berendezésű osztályában, ahol Teri végezte nagy szakértelemmel az orvos által elrendelt különböző ápolási szolgáltatásokat a beteg körül.

A burgzsandár Teri különös gondjaiba ajánlotta a szerencsétlenül járt bajtársát és örült annak, hogy magyar nő végzi a teendőket a nagybeteg mellett.

Megnyugtató orvosi kijelentések után a fiatal burgzsandár még sokáig élénken elbeszélgetett Terivel.

És a fiatal burgzsandár azután a legmagasabb parancsból kifolyólag, de lelki vágyának is eleget téve naponta meglátogatta a javulás útján lévő beteg tisztet és a kedves modorú, figyelmes, fiatal ápolónőt.

Terivel történt ismeretsége után rövidesen érzelmvilágában bizonyos változás állott be.

Ez a lelki átváltozás a fiatalemberben rokonszenvre talált a megnyerő külsejű, szép Zelinka Teréz ápolónő érzésvilágában is...

És a mese csak folyt tovább.

Anyám már részletesebben ismertette az érdekes, megtörtént mesét, hálás hallgatói előtt.

Elmondta még végül a császárvárosban vőlegényével együtt töltött kedves napok élményeit. A búcsúzását azoktól, akik őt a kórházban szeretettel és tisztelettel vették körül és utazásukat igazi hazájukba, új otthonukba, a Duna partján elterülő erdőséggel övezett kis falujukba...

És a mese után a nádfedeles házban lévő fehérre meszelt szobánkban most már ismét felhangzott a kalapácsütés, a varrógép berregése megkezdődött újból, a tollfosztók előtt gyűlt a halom pehely. Két kis hugom pedig ott a dívány két sarkában kis babájukat magukhoz ölelve, mély álomba merültek.

*

Azért emlékszem oly élénken erre az elbeszélésre, mert másnap családi tanács volt. Ennek eredményét közölte velem jó apám, amidőn az iskolából hazatértem, hogy: inas leszek.

– Fiam – mondja apám szeretetteljes hangon – jobbnak találtuk, hogy iskoláztatás helyett ipari pályán találj meg jövődet. A pálya melyet részedre választottunk, a legszebb reményekkel tölti el családunkat. Tőled függ, hogy e remény valóra váljék...

És 1887. március 15-én, e nagy napon, a magyar gondolat szabadságának évfordulóján, Szekszárdon, Rosenbaum Ignác nyomdájában már mint nyomdásztanonc kezdem meg életpályám.

Az év végén azután a szekszárdi jóhírnevű Ujfalusy Lajos nyomdájának művezetője: Báter János megveszi a nyomdát. – Így kerültem Báter János szakavatott nyomdász megnagyobbított nyomdai üzemébe, ahol megfelelő kiképzést nyerhettem.

Uj főnököm teljes bizalmát és szeretetét élvezhettem négy évi tanulási időm letelte után is. A további tanulási vágy és a magyar tenger megismerése vonzott idegenbe. Bizonyos fiatalos romanticizmus forrt lelkemben és tollat fogtam.

Írtam...

Azután kis elbeszélésemet megküldtem a „Magyar Tengerpart” szerkesztőjének, Kőrösy gimnáziumi tanárnak Fiuméba.

Talán így sikerül a magyar tenger partján, a szép Fiumében álláshoz jutnom.

És sikerült...

1891. őszén Battara Pietro nyomdájában működöm, mint akcicens szedő. Nem is a lap mellett. Csak akkor veszik a lapnál igénybe munkámat, amidőn az ott működő magyar szak társam a lappal késik.

És azután élvezem itt Fiumében a tengert, az erdő és az élet szépségét, üdeségét.

Tervbe vettük szaktársammal, hogy rövidesen Turinba utazunk. Talán szerencsénk lehet, hogy az ott élő nagy magyar, Kossuth Lajos magas színe elé kerülhetünk. Tervünk kivitele egyre érlelődött. Boldogok voltunk, hogy előnyös összeköttetésünk révén célt érünk. Közben általános sztrájk ütött ki Fiumében és a körülmények folytán Fiumét önként elhagyom.

Így, fiatalon, 1892-ben Budapestre kerültem. A Papnövelde utcában lévő Nagy Sándor nyomdájában állást nyertem. E nagyarányú nyomdában készült annakidején a Budapesti Hirlap is. Kézi szedéssel állították akkor még elő. Néha itt is segédkeztem, ha a lap „úszott”, vagy ha beteget kellett helyettesíteni. Különb a tankönyveket előállító szedőosztályban egy kis szőke fiatal szaktárs mellett szedtem különféle tankönyveket. A kis alacsony termetű szaktársam komoly, zárkózott természetű volt.

Munka közben, így egymás mellett három hónapig szedtük és osztottuk a betűket, szinte szótlánul, alig váltottunk naphosszat néhány szót. Gondolataink a komoly fiatalságban rejlő jövő tervei körül fonódtak.

Ez a fiatal szaktársam, Peidl Gyula volt, a későbbi – minden szélsőségtől tartózkodó – országoshírű munkásvezér.

A kompresz szedés nem volt ambícióm. Kerestem szaktudásom bővítését. Így kerültem 1893-ban a Boruth nyomdába, ahol akcicens-szedői minőségben feljebbvalóim meglegedésére közel két évig dolgoztam.

Ezután Fuchs Samu hívott meg nyomdájába művezetőnek, ahol ugyancsak két évet töltöttem, míg azután 1897 tavaszán merész tervem kivitelére vállalkoztam.

Gyalog jártam be fél Európát.

Kavicsos ország- és mellékutakon, sziklás hegyeken, hólepte úttalan erdőkön át, zord vidékeken, pompás látványt nyújtó tájakon keresztül, a tengerpart mentén, jó és rossz emberek társaságában, néha-néha még a késő esti órákban is meneteltem, ha ezt a szükség megkívánta, hogy falut vagy várost érjek el.

Ausztriában, Németországban, Belgiumban, Luxemburgban, Hollandiában. Eddig csak gyalogoltam. Antwerpenben azután Amerikába készülődő család felajánlotta készségét, hogy költségére velük utazzam. Amerika nem érdekelt. Szívességüket nem vettem igénybe. Londonba vitorláztam egy dúsan megrakott teherhajón, 9 hasonló sorsban lévő iparostársammal együtt, néhány shillingért. A tengerből elhagyása után a nyílt tengerre az éjjeli órákban értünk. Az idő nem kedvezett. A szélvihar felcsapdossa a tenger hullámain. A fedetlen hajó területén vizes ruhában didergünk valamennyien. A meleg kémény mellett keresünk menedéket. A hajnali órákban már a veszély fenyeget. A kapitány feljegyzi a hajón lévők neveit. A vihar és a hullámverés egyre fokozódik, míg azután a kora reggeli órák nyugalmat, csendet hoznak és így kimerülten húzódok meg a jóleső meleg hajókémény mellett, hogy ruhámat megszársítsam.

Csak a késő délutáni órákban érjük el Londont.

Itt állást nem nyertem, de sokat láttam és tanultam. Öt heti ottartózkodásom idején levelezőlapokat festettem és árusítottam.

Azután visszautaztam a la Manche csatorna túlsó partjára, Dunkerquebe, ahonnét ismét gyalogoltam egész Párisig. Itt azután megpihentem. Közben tárgyalásokat folytattam egy Párisban élő, anyagiakban bővelkedő honfitársammal egy magyar lap kiadása ügyében. Tervem közeledik a megvalósuláshoz. Célokat már-már elértnek vélem látni, amidőn hírül veszem mecénásom hirtelen elhalálozását.

Két hónapi Párisi tartózkodásom után, kis csomagommal ismét útra keltem külvárosi kis szállodámból és a Dijon-Lyon országút mentén Svájcba gyalogoltam.

És ha most 40 év után lelki szemeim elé idézem a gyönyörű, romantikus tájat, Lausanne, Luzern hegy-völgyes vidékét, amidőn a vierwaldstädti tó környékét járom és élvezem az élet szépségét, az idegen légkört, az ottani emberek jóságát, szeretetét, meglegedéssel állapíthatom meg, hogy a viszontagságos út fáradalmi bőven kárpótlást nyertek érzelmvilágomban.

Svájcból ismét Németország határát érintem. Néhány napi gyaloglás után Baden fővárosába, Karlsruhe-ba érkezem.

Az út közben megviselt. – Pihenésre vágytam. – „Kondíció” után néztem. Sikerült. A „Badischer Presse” nagyszabású nyomdájában van idegenben az első állásom. Az akcicens osztályra kerülök. Rövidesen megszerzem szaktársaim becsülését, szeretetét. Három hónapi ott-tartózkodásom után önként kilépek a műintézetből. Mintegy hatvan szaktársamnak búcsúestélyemen köszönöm meg meleg barátságukat.

A második állásom az ősrégi Trierben van, I. P. Hegner nyomdai vállalatánál. Végzett munkámmal feljebbvalóm meglegedésére működöm szintén csak rövid ideig. A tudásvágy

vonz. Messze, messze. Oda, ahol zajos az élet, ahol az emberek versenyeznek: ki tud szebbet, jobbat termelni.

Hogy tanuja legyek e versenynek, én is Berlinbe utazom...

Most már vonaton...

Itt is nyomban álláshoz jutok. Gustav Ahrens Friedrichstrassen lévő nyomdájába kerülök. Főnököm szeretetét élvezem. Kérésére és költségére két hektó szekszárdi vörös bort is hozatok.

Az intim jellegű barátságot közös sajnálatunkra megszakítom. Innét a világhírű Rudolf Mosse lapkiadó és nyomdai műintézetének akcicens osztályára kerülök. A vállalat akkor 1200 munkást foglalkoztatott. Rengeteg gyorssajtó, rotációs gép ontja a vállalat saját kiadású világ-lapjait, könyveit és egyéb nevezetes nyomdatermékeit. Akcicens osztályomra kerül, amidőn a Berliner Tageblatt „úszik”, a kisegítő hasábkok szedése. Így én is beállok ilyen esetben a „Berliner Tageblatt” szedői közé.

Berlini működésem idejére esik a Berlini Iparos Egyesület alapítása.

Néhány fiatal magyar iparostársam baráti körében terveztük meg ezen segélyegyesület létrehozását. Sikerült is rövidesen közel 60 tagot összetoborozni. És módunkban állott a Berlinben letelepedett önálló magyarok támogatásával az idegenbe került, fiatal, magyar iparos ifjakat jó tanáccsal és anyagiakkal ellátni.

A külföldre kerülő magyar iparos ifjú új világot lát az idegenben. Ambícióját, tudásvágyát fokozza az a tudat, hogy a sok tanulás és tapasztalás bőven termő gyümölcsét akár az idegenben, de leginkább hazájában értékesítheti.

És amidőn e sorokat írom, visszagondolok a Berlini Iparos Egyesület 1898-iki napjaira és emlékezetes esti óráira. Ebben az idegenben lévő kis, meleg magyar otthonunkban magam előtt látom kedélyes beszélgetésünk közben a régi fiatal Pápai Ernőt is, a berlini neves akcicens szedőt, a mai hasonnevű, elismert nyomdai műintézet tulajdonosát, és a Sokszorosító Ipartestület elnökét, amint a jövő terveiről csevegünk. És látom az Alte Jakob-Strasse sarkán a régi, fiatal, tetterős Székely Arthurt, az akkori Tipograph Gesellschaft művezetőjét, a mai Athenaeum igazgatóját, amidőn gondolatokba merülve igyekszik célhoz jutni. És lelki szemeim elé kerülnek így 40 év után mindazok a lelkes, magyar iparos ifjak, akik ma tehetségük révén hazánkban, sőt külföldi vonatkozásban is, elismert nevet szereztek.

Amidőn azután 1907-ben 10 éves fennállását ünnepelte a Berlini Iparos Egyesület, meleg szeretettel üdvözli hivatalos átíratban a szekszárdi nyomdász mestert, mint egykori alelnökét és az egyesület egyik alapítóját.

Két évig voltam Berlinben, azután hazavágyódtam.

*

Összes vagyonom két darab húsz márkás arany volt, amidőn Szekszárdra értem. Két ott lakó bátyám jóállása mellett sikerült vétel útján a régi, jónevű Ujfalusy Lajos-féle nyomdát megszerezni.

A kezeim között lévő iratok alapján, melyek csak az utóbbi években kerültek hozzám, megállapíthatom, hogy ezt a nyomdát tulajdonképpen 1836-ban egy Perger Sándor nevű nyomdász alapította. 1856-ban kérelmezi Perger a szekszárdi „Stuhlrichteramt”-ot, hogy Ludwig Ujfalusyt mint „Geschäftsführert” alkalmazhassa, 1875-ben „Szezárd” város pecsétjével el látott „Bizonylat”-ban Prájmájer József törv. bíró aláírásával igazolja, hogy „az 1836-ik évben alapított könyvnyomda a Ttes megyei Hatóságnak előbb bizonyos összegben meghatározott s évenként biztosított díjnak megszavazása mellett, később pedig annak időszakonkénti

pártfogásával állhatott fel egész mostanig...” stb. E bizonylatban a város Ujfalusy Lajos részére további támogatást állapít meg.

Ujfalusy Lajos a 70-es, 80-as években, szeretettel, igyekezettel és hozzáértéssel végezte munkáját, tartotta fenn és fejlesztette sok-sok akadály közben szép nyomdáját.

Az őszinte, magyar érzelmű, jellemes, általános becsülésnek örvendő, magyaros ruhában, csizmában járó Lajos bácsi mindenben segítségemre volt önállóságom kezdetén. A vármegyénél, az alispánnál és főjegyzőnél bemutatott és mint arra érdemes fiatal iparost szíves jóindulatukba ajánlott. Még élénken emlékszem, amidőn 1899-ben az akkori vármegyei főjegyző: Simontsits Elemér – későbbi főrendiházi tag – v. b. b. t. – Lajos bácsi ajánlására azt felelte:

Minden alkotni akaró, tisztos törekvést támogatok.

És így 1900 január 1-én 37 évvel ezelőtt mint nyomdászmester telve ambícióval, megkezdtem három alkalmazottammal a régi helyen, az Ujfalusy ház udvarában lévő nyomdámban, működésemet.

Három évi, sok akadályba ütköző tervem és céloom végül mégis eredménnyel járt.

Igyekeztem: a megközelíthetőség szempontjából rendkívül körülményes helyen fekvő városkából az akkori kor követelményeinek megfelelő nyomdaterméket előállítani és nyomdátat fejleszteni.

A régi nyomdászat fejlődésének igazi hajnalhasadását üdvözölhetjük e század elején. Látjuk a fővárosi szakkörök buzgó törekvését, a minőség munka érvényesülése tekintetében. Munkaadó és munkás egyaránt versenyez a szebbnél szebb munkák előállítása körül. Az üzleti életben súlyt helyeznek a nyomtatványok ízléses kivitelére. A versenyben részt óhajt venni a vidék is és az itt készült minőségmunka részt kér a fővárosi nyomdai termékek versenyében. Így azután Szekszárdról én is jelentkeztem a versenyre.

És e kis városkából azután hamarosan megindult a nyomdai termékek tömege, szerte az országba. Kezdetben egyes nyomtatványok, később egyszerűbb, azután célszerűbb naptárak.

Ki az országba: Nagymagyarországba.

És utat törtek ezek a naptárak rövidesen az ország határain túl is.

Ausztriában, Bécs előkelő üzleteiben, irodáiban, szállodáiban szekszárdi naptárakat is lehet látni. A nálunk jól ismert bécsi Engel-féle íróalzatok helyett szabadalmazott magyar gyártmányú íróalzataim kerültek forgalomba. Itthon és a külföldön.

Lengyelországban, Spanyolországban, Boszniában, Hercegovinában, sőt a híres sörvárosban: Münchenben stb., stb. Szekszárdon gyártott, német, lengyel, román, spanyol, francia és magyar nyelvű naptárak is voltak láthatók jelentékeny mennyiségben.

Az 1907. évben, amidőn egy nagyterjedelmű illusztrált propagandakönyvet adtam ki vállalatomról, közjegyzői okiratban is bizonyítom részletesen, exportom fejlődését és hogy állandóan 48 munkást foglalkoztatok.

Ebben az évben veszek részt az akkori nagyszabású Pécsi Országos Kiállításon, ahol munkám megfelelő elismerése mellett az aranyérmet nyерem el.

Az 1908. évben már gyors arányokban bontakozik ki nyomdám fejlődése. Munkásaim száma rohamosan emelkedik.

Naptár termékeim tömeges előállításához készséggel bocsájt rendelkezésemre a helybeli pénzügyi intézet vezérigazgatója Dr. Leopold Kornél – ma kormányfőtanácsos – megfelelő tőkét,

részvénytársasági alapon. Így létesül azután a szekszárdi Báter János-féle nyomda egyesítésével a Molnár-féle részvénytársaság vállalata, amelynek vezetésében rövid ideig Schneider János, a Báter-féle nyomda egyik társtulajdonosa, ma szekszárdi bankigazgató is részt vesz, mint igazgató társam.

A nyomda szépen prosperál tovább.

Már 90–110 munkással, nagy látókört és igyekezetet igénylő munkával bonyolítom le a nagy forgalmat 1910–13 években...

Az 1914. évben azután célkitűzésem magasan lengő léggömbjében szomorúan pillantom meg a veszélyt jelző léket...

A gyilkos háborút...

Már hozzák a sebesülteket a délvidékről.

A szekszárdi polgári leányiskola csakhamar vöröskereszt kórházzá alakul.

A városban sok lelkes polgár siet a szép intézmény támogatására.

Rendelkezésemre álló alkalmazottaimmal örömmel állok magam is az ügy szolgálatába.

Pesthy Pál, akkori törvényszéki elnöknél, a későbbi igazságügyminiszternél, mint a szekszárdi önkéntes tűzoltóság főparancsnokánál jelentkeztem, kérve, bocsájtana rendelkezésemre két-három riadót jelző tűzoltót, hogy a készenlétben lévő nagy áruszállító kocsin a polgárság körében, Belgrád felől érkező beteg katonák részére élelmiszereket és egyéb adományokat gyűjthessek. Két nap alatt azután személyzetem lelkes munkásságával olyan nagy arányú élelmiszer állt rendelkezésemre a nyomda egyik külön, hatalmas raktárhelyiségében és fedett folyósóján végig, hogy a kórháznak beszolgáltatott élelmiszereken kívül még fennmaradó csirke, liba, kukorica, szőlő, tábla szalonák, stb. stb. egy a főtéren, e célból megrendezett alkalmi vásáron kelt el jó pénzen. A befolyt összeg az intézmény szerény pénztárát gyarapította.

Azután jött az ősz.

Külföldre elindított nagymennyiségű naptárszállítmányaim a zűr-zavaros időkben eltűntek, nem érkeztek meg rendeltetési helyükre. A háború kitörése folytán a feladott rendeléseket többen törlik. Termelés körüli akadályok állandóan mutatkoznak.

Ilyen körülmények között, rendkívüli igyekezettel, minden megrázkódtatás nélkül, sikerül végül mégis az év végi zárszámadást igazgatóságom megalégedésére lezárni.

A Honvédelmi Minisztérium Hadsegélyző Hivatalával történt megállapodásom értelmében két éven át kiadtam a harctéri eseményeket időrendben megörökítő, könyvszerűen lapozható, feljegyzésre is alkalmas illusztrált, díszkötésű naptárt, mely az egész országban széles körben volt elterjedve és jótékony célt szolgált.

Munkásaim létszáma közben folyton csökken. – Tisztviselőim, nyomdász és könyvkötő alkalmazottaim jórésze bevonult.

Mínthogy a naptár mégis csak nélkülözhetetlen szükségleti cikk, a forgalom így nem csökkent. Még mindig Nagymagyarországból és Ausztriából érkeznek be pontosan a rendelések. Munkáshiány folytán veszélyeztetve látom a forgalom lebonyolítását. A katonai parancsnokság támogatását veszem igénybe. Sikerül azután a dunaszerdahelyi fogolytáborból 16 orosz könyvkötő munkást szerezni.

Közben besoroznak katonának. Már-már készülődöm a bevonulásra, amidőn igazgatóságom kérelmére a kereskedelemügyi miniszter közbenjöttével Szekszárd városának 553/916. számú

értesítése értelmében „a honvédelmi miniszter úr a népfelkelői szolgálat alól bizonytalan időre felment.”

A munka menete így azután rendszeresen folyik e vészes időkben és szép forgalmat bonyolítunk le.

Közben az előnyösen ismert budapesti Franklin Társulat nyomdai műintézet is érdeklődésbe lép a vállalattal.

Szomorú napok

Az 1919. év elején beköszöntött tél ridegsége bizonyos félelmet gerjesztő érzést keltett lelkünkben, testünkben.

Hiába fűtjük szobánkat, a közeli napok zord szele vészes előjelként érinti gondolatvilágunkat.

Várjuk türelmetlenül az elkövetkezendőket, mert a bizonytalan helyzet tarthatatlan.

És a puskaporos levegő iszonyu robbanása 1919 április 21-én be is következik.

Munkásaim közül e napon már ketten a vármegyházán fontos hivatali állást töltenek be. A többiek, akik még üzemünkben dolgoznak, tartózkodnak minden szélsőségtől. Közben veszem a Népbiztosság átiratát, hogy a vállalat a Népköztársaság tulajdonába megy át. A szomorú aktuson, az átadásnál, a Népbiztosság kiküldötte, igazgatóságom és nagyszámu személyzetem jelenik meg. A részvénytársaság elnöke a helyzethez mértén megilletődött szavak kíséretében adja át a vállalatot a Népköztársaságnak, kérve, hogy a munkásság érdekeit a multban is szem előtt tartó eddigi ügyvezető igazgató vezethesse a jövőben is a vállalatot. Az ügyek vitelére termelő biztost nevez ki a budapesti Népbiztosság.

E célból Budapestről egy kiküldött érkezik és a személyzettel bocsájtkozik tárgyalásba. Munkásaim egyöntetű állásfoglalása folytán a vállalat további ügyvitelét azután három tagu üzemi tanács közbenjöttével továbbra is magam végzem. Nyomdánkából kerülnek ki ezután a hatalom akkori birlalóinak parancsára a vármegye közigazgatásához, a vezető pozíciót betöltő férfiak: az alispán, a főszolgabíró, a vármegyei és városi főtisztviselők mellé a bizalmiak, mint akkor nevezték. És e nyomdaüzem munkáslétszáma közben indokolatlanul állandóan szaporodik, hogy minél kevesebb munkanélküli legyen. A heti bérlista összege egyre növekszik. A bank folyósítja a benyújtott heti kiadás összegét. Minden akadály nélkül, mert a felsőbb utasítás szigoruan hangzott. A vállalat tehertétele rohamosan nő.

Közben a Népbiztóságtól vett újabb átirat arról szól, hogy a naptár kiadás centralizálása folytán, a fővárosi Rigler József Ede Részvénytársaság fogja ellátni az országot naptárakkal s a készenlétben lévő mintegy két waggon papírállományomat e célra lefoglalja, amit záros határidőn belül szállítsak a megadott helyre. Megértő munkásaimmal történt tárgyalások folytán azután illetékes helyeken, hosszas fáradozásom után, amidőn bebizonyítottam, hogy jobbra helyhez kötött munkásaimat fosztjuk meg kenyerüktől a centralizálással – sikerült visszavonatni a Népbiztóságnak a vállalatra végzetessé válható rendeletét.

Nem óhajtom részletezni azt a sok akadályt és rosszindulatu törekvést, melyek ebben az időben fenyegették jól megalapozott vállalatunkat, csupán csak annak kijelentésére szorítkozom, hogy a fenyegető vihart átélve, az év végével töretlenül, adósságmentesen és életerősen adtam át a vállalatot igazgatóságomnak.

25 évig az árumintavásárokon

Amidőn a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara megrendezte 1930-ban az árumintavásárt és ünnepelte az intézmény 25 éves fennállását és amelyen vállalatom naptártermékeivel is részt vett, figyelmeztetett a kereskedelmi és iparkamara egyik vezető tisztviselője, hogy már csak ketten vagyunk részt vevő kiállítók a régiek közül, akik e vásárok életrehívásának kezdetétől fogva megszokás nélkül részt vesznek.

Mintegy figyelmeztetés az idők múlására is.

25 év...

És a huszonötévi fáradozásom sikeres eredményét két és fél évtized után nem csak abban láttam, hogy megfelelő szép számu rendelőkört szereztem vállalatomnak, hanem főként abban, hogy a 25 év lefolyása alatt a legmagasabb helyről jött elismerés személyem közbenjöttével jutott vállalatom tudomására.

Akkor láttam honorálva nagy munkámat a mintavásárokon, amidőn a kormányzó úr Öfőméltósága az 1921., az 1922., 1923., 1924. években legmagasabb látogatásával ismételtlen megtisztelt, ott hosszabban időzött és kiállításomat mindenkor figyelemmel szemlélte és legmagasabb elismerését nyilvánította a látottak felett.

Így az érdeklődés gyártmányaink iránt fokozódott.

Különböző években azután külön-külön, több ízben tiszteltek meg látogatásukkal és időztek hosszabban kiállításomnál József főherceg és Augusztia főhercegasszony. Később József Ferenc főherceg, akik ugyancsak érdeklődéssel szemléltek nyomdai és könyvkötészeti, valamint egyéb papíráru gyártmányaimat.

Egyébként a vásár nem csak erkölcsiekben, de anyagiakban is mindenkor megfelelő értékes eredményt biztosított vállalatunknak.

A régi kormányférfiak közül még élénken emlékezetemben van Hieronimy kereskedelemügyi miniszternek látogatása, aki melegen érdeklődött a kis városból kikerült különleges cikkeim gyártása és terjesztése iránt. Sztéryni József, Rubinek Gyula kereskedelemügyi miniszterek szintén látogatóim voltak a vásáron és mindketten a legszebb elismeréssel nyilatkoztak azon teljesítmény felett, melyet gyárunk rövid fennállása alatt volt képes felmutatni.

És végül a szomorúan végződő 1918-as év nagy nevű miniszterelnökét, Wekerle Sándort kell még megemlítenem, amidőn az év tavaszán rendezett mintavásáron kiállításomnál fáradtan megjelent. A magas termetű, imponáló megjelenésű, népszerű, már öszülő államférfiu ebben az időben élte át az izgalmak napjait. Élénk tekintete, erős akarata külsőleg takarja benső érzelmeit. Melegen érdeklődik kiállított tárgyait iránt.

Ebben az évben azután a sejtett vég be is következik rövidesen. – Még az év őszén.

És főként 1919 tavaszán.

*

Külföldön is részt vettem nemzetközi vásárokon.

A világhírű leipzig-i Bugra-Messén bemutattam az 1914-ik évben vállalatunk sok figyelmet érdemlő termékeit, ahol kiállításomat ugyancsak érdeklődéssel szemlélte és bírálta a külföldi hozzáértő ember. A kiállítás bírálóbizottsága a II. díjat, ezüst érmet és díszoklevelet ítélte meg vállalatomnak.

*

A lyoni nemzetközi vásáron 1920-ban mutattam be néhány különleges bőr és papíráru újdonságot. Öten voltunk magyar kiállítók. Az előzőekenységeről ismert francia nemzet ismét tanubizonytságot adott vendégszeretetről, amidőn jelentkezünk a városházán, egyik főtisztviselő jelenti, hogy a város polgármestere Herriot, későbbi francia miniszterelnök szívesen fogadja a magyar kiállítókat. Üdvözlésemre melegen érdeklődött a háború utáni magyar viszonyokról és szívesen elbeszélgetett velünk. Végül eredményes munkát kívánt.

Kiállított nyomdai és könyvkötészeti cikkeim iránt itt, Francia földön is szép érdeklődés nyilvánult meg. Megfelelő tekintélyes rendelésekkel tértem vissza otthonomba. Sajnos azonban a rendelések kivitelére nem kerülhetett sor, mert közben olyan magas vámtételek léptek életbe, hogy azt megfizetni képtelenségnek bizonyult.

*

A közügyek terén történt elfoglaltságom dacára különös gondot fordítottam vállalatunk vezetése körül reám hármlott kötelezettségeim pontos teljesítésére is. Amidőn az 1921-ik év végén ügyvezető-igazgatói működésem – igaz sajnálatomra – megszűnt, az év végi zárszámadások igazgatóságom teljes megelégedésére zárulnak. A vállalat ekkor mintegy két waggon papírraktárral, megfelelő szép tartalékalappal és gazdag vagyónállománnyal rendelkezett.

Ezután még tíz évig, mint a vállalat összes gyártmányainak kizárólagos eladója képviseltem a részvénytársaságot budapesti irodámban.

Uj vállalatom

Az 1932-ik évben a helyzetből kifolyólag a részvénytársaság kötelékéből kiválok.

Budapesten sok akadály után újból saját cégem alatt működöm. Kezdetben kisebb arányu, ma már jól berendezett nyomda-, naptár- és papíráru-vállalatommal.

Ismét a régi, jól bevált úton haladok.

Az 1933-ik évben már uj budapesti egyéni cégemmel veszek részt a párisi nemzetközi vásár kiállításán.

A „Le Courier de Paris” a következőket írja kiállításomról:

„A *Molnár és Fia* budapesti cég a párisi mintavásáron mutatta be legujabban készített, rendkívül ötletes gyártmányait. Az ízléses kiállítású naptárak nemcsak a magyarok körében, de párisi szakemberek állítása szerint is általános feltűnést és elismerést keltettek. Értesülésünk szerint a cég Svájcban is szép üzleti eredményt bonyolított le.”

Közben pedig a Társadalmi Egyesületek Országos Szövetsége honorálja itteni munkámat nagy ezüst éremmel és díszoklevéllel.

Uj vállalatomban Budapesten már munkaszerető két fiam segédkezik, kik szakmai képzettségükön kívül gimnáziumi és kereskedelmi akadémiái tanulmányaikat is sikerrel végezték.

Az egyik még Szekszárdon állt a betűszekrény mellé: Molnár Endre. Ő végzi a nyomdai és adminisztrációs ügyeket szeretettel és hozzáértéssel.

A könyvkötészeti osztályon másik fiam: Molnár György működik. Tanult könyvkötő, aki állandóan figyelemmel kíséri a külföld szakmai fejlődését és ugyancsak hozzáértéssel igyekszik szép számú rendelőinket kielégíteni.

*

És most, amidőn ötven esztendő's nyomdászóságom alkalmából megírt igénytelen soraim befejezem – bízva a sors jobbra fordulásában – gondolatvilágomat, érzelmeimet a természet rendje és törvénye szerint elérkezett, késő őszi hangulat tölti el, amidőn az idő jelzi a mulandóságot és a dermesztő tél közeledését.

Ez a mulandóság csak átmenet.

Azután új élet kezdődik: a tavasz hajnalhasadása az új generáció részére. Azok részére, akik már másként fogják értékelni és becsülni a tüneményes, lelki szépségeket magába foglaló, a multnál szebben fénylő, rövidre szabott lét békés és kellemes napjait.